

Utvisning på grund av brott

Vägledning för åklagare

RättsPM 2019:5 (ersätter RättsPM 2013:5)
Utvecklingscentrum Stockholm
September 2019

Innehållsförteckning

Flödesschema.....	4
Sammanfattning.....	5
1 Inledning	9
2 Handläggningen i utvisningsärenden.....	10
2.1 Misstänkt person är utlänning	11
2.2 Inhämta registerutdrag	11
2.2.1 Utdrag från Sverige	11
2.2.2 Utdrag från EU-länder rörande EU-medborgare (ECRIS- utdrag) 11	
2.2.3 Utdrag från EU-länder rörande tredjelandsmedborgare ..	12
2.2.4 Utdrag från länder utanför EU (IPO-uppgifter)	12
2.2.5 Övrig information	12
2.3 Underlag från Migrationsverket	13
2.4 Yttrande från Migrationsverket angående verkställighetshinder..	14
2.5 Yttrande från socialnämnd om barn berörs	14
2.6 Hantering av mängdbrott	15
2.7 Yrkande om utvisning i stämmingsansökan	15
2.8 Häktade mål	16
2.8.1 Gränspolisen	16
3 Processuella bestämmelser	17
3.1 Tingsrätten	17
3.2 Hovrätten	18
3.3 Strafföreläggande samt ändring av påföljd.....	18
4 Förutsättningar för utvisning med utgångspunkt i brottet	19
4.1 Brottet och straffet.....	19
4.2 Risk för fortsatt brottslighet	20
4.2.1 Dokumenterad tidigare brottslighet.....	20
4.2.2 Risk för fortsatt brottslighet utan dokumentation om tidigare brott.....	21
4.3 Brottets allvar	21
5 Förutsättningar för utvisning med utgångspunkt i utlänningens status i Sverige	23
5.1 Utlänning som kom till Sverige före 15 års ålder och har vistats här i fem år	24
5.2 EES-medborgare som har vistats i Sverige i tio år	24
5.3 EES-medborgare under 18 år	25

5.4	Oundgängligen nödvändigt av hänsyn till allmän säkerhet	25
5.5	Flyktingar.....	26
5.5.1	Asylsökande.....	27
5.5.2	Alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande 27	
5.6	Synnerligen grovt brott och allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet eller fara för rikets säkerhet	27
5.7	Permanent uppehållstillstånd	29
5.8	Varaktigt bosatta.....	29
5.8.1	Varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare.....	30
5.9	Nordiska medborgare.....	30
5.10	EES-medborgare med permanent uppehållsrätt i Sverige	31
5.11	Synnerliga skäl för utvisning.....	31
5.12	EES-medborgare.....	33
5.13	Utlänningens beteende utgör ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse.....	34
6	Anknytning till Sverige.....	37
6.1	Levnadsomständigheter.....	38
6.2	Betydelsen av att utlänningen har barn i Sverige.....	38
6.3	Övriga familjeförhållanden.....	39
6.4	Hur länge utlänningen har vistats i Sverige	40
6.5	Avgöranden från Europadomstolen	40
7	Schengens informationssystem, SIS	41
8	Tiden för återreseförbud	42
9	Påverkan på straffmätningen	44
10	Verkställighetshinder	46
10.1	Individuella och generella verkställighetshinder.....	46
11	Häktning efter dom.....	48
11.1	Häktning och utvisning av den som är under 18 år	48
12	Unga lagöverträdare	49
	Bilaga 1 Definitioner	50

Sammanfattning

Denna rättspromemoria är framtagen för att vara till ledning för åklagare i ärenden där den misstänkta personen inte är svensk medborgare (fortsättningsvis utlänning).

Av rättspromemorian framgår sammanfattningsvis följande (avsnitt 4-5 följer flödesschemat på s. 4).

Handläggningen i utvisningsärenden (avsnitt 2)

Åklagaren bör fundera över om utvisning på grund av brott kan vara aktuellt så snart åklagaren handlägger ett ärende där misstänkt person är utlänning.

För att kunna göra en bedömning av utvisningsfrågan bör åklagaren i ett tidigt skede inhämta registerutdrag från Sverige och andra länder efter behov samt i många fall information från Migrationsverket.

Blanketten "Begäran om yttrande från Migrationsverket" återfinns för närvarande (september 2019) i Wåns dokument.

Domstolen har ansvaret för att utreda frågan om verkställighetshinder av ett utvisningsyrkande.

Om utlänningen har barn behöver barnets påverkan av ett eventuellt utvisningsbeslut utredas. Åklagaren har en möjlighet att inhämta ett yttrande från socialnämnden men ytterst är det domstolens ansvar.

Vid hantering av mängdbrott finns inte utrymme att inhämta yttranden från Migrationsverket. Om det finns risk för fortsatt brottslighet bör utgångspunkten vara att åklagaren yrkar utvisning.

Ett yrkande om utvisning bör framställas i stämningsansökan. Åklagaren bör så långt som möjligt undvika att framställa ett utvisningsyrkande under huvudförhandlingen.

I frihetsberövade ärenden bör åklagaren under häktningsförhandlingen uppmärksamma rätten på att frågan om häktning kan bli aktuell och begära att rätten inhämtar yttrande från Migrationsverket och eventuellt yttrande från socialnämnden.

Åklagaren bör ge direktiv till polisen att i de inledande förhören med en frihetsberövad utlänning ställa frågor om utlänningens anknytning till Sverige, eventuella verkställighetshinder vid en utvisning och eventuell tidigare brottslighet.

Processuella bestämmelser (avsnitt 3)

Utvisning utgör en särskild rättsverkan av brottet.

Utvisning på grund av brott beslutas av den domstol som handlägger brottmålet. Tingsrätten kan ta upp utvisningsfrågan ex officio.

Om en åklagare är missnöjd med tingsrättens beslut angående utvisning måste åklagaren överklaga domen själv. Vid fall när åklagaren klagat till den tilltalades nackdel kan åklagaren framställa ett utvisningsyrkande först i hovrätten.

Vid strafföreläggande med villkorlig dom kan inte utvisning användas.

Förutsättningar för utvisning med utgångspunkt i brottet (avsnitt 4)

En grundförutsättning är att utlänningen har begått ett brott som kan leda till fängelse och att utlänningen döms till ett svårare straff än böter.

Därutöver krävs risk för fortsatt brottslighet eller att brottsligheten är så allvarlig att utlänningen inte bör få stanna i Sverige.

För risk för fortsatt brottslighet förutsätts i normalfallet att utlänningen lagförts för brott vid minst ett tidigare tillfälle i Sverige eller utomlands. Omständigheterna vid brottsligheten kan också vara sådana att det är befogat att utgå från en återfallsrisk.

Brottet bör normalt ha ett straffvärde om minst ett års fängelse för att brottets allvar ska kunna föranleda utvisning.

Svårare integritetskränkningar mot skyddslösa personer bör tillmätas extra stor betydelse vid bedömningen av brottets allvar.

Förutsättningar för utvisning med utgångspunkt i utlänningens status i Sverige (avsnitt 5)

Det görs en åtskillnad för utvisning mellan andra utlänningar än EES-medborgare och EES-medborgare.

Hur länge en utlänning har vistats i Sverige och hur gammal utlänningen var när hon eller han kom hit är av betydelse.

Det föreligger ett absolut utvisningsförbud för en utlänning som kom till Sverige före 15 års ålder och som har vistats här i fem år.

För EES-medborgare som har vistats i Sverige i tio år och EES-medborgare som är under 18 år förutsätts att ett utvisningsbeslut är oundgängligen nödvändigt av hänsyn till allmän säkerhet. Det krävs starkare skäl än synnerliga skäl.

En utlänning som är flykting har ett starkt skydd mot utvisning. Utvisning får endast ske om flyktingen har begått ett synnerligen grovt brott och under vissa andra förutsättningar. En utgångspunkt för åklagaren bör vara att brottslighet med straffvärde uppgående till flera års fängelse, i vart fall brott med ett minimumstraff om fängelse i fem år, omfattas.

Alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande har inte flykting-status.

För utlänningar med permanent uppehållstillstånd sedan minst fyra år, för varaktigt bosatta sedan minst fem år, för nordiska medborgare och för EES-medborgare med permanent uppehållsrätt krävs synnerliga skäl för utvisning. Synnerliga skäl kan föreligga om brottsligheten har ett högt straffvärde och är av mycket allvarlig art, exempelvis mord och organiserad brottslighet. Åklagaren bör regelmässigt yrka utvisning om brottsligheten har ett mycket högt straffvärde.

Vid utvisning av EES-medborgare uppställs även ett krav på att utvisning sker av hänsyn till allmän ordning och säkerhet. Utlänningens beteende ska utgöra ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse. Restriktivitet råder men åklagaren bör i varje enskilt fall överväga om ett utvisningsyrkande bör framställas.

Anknytning till Sverige (avsnitt 6)

Om förutsättningar för utvisning på grund av brott föreligger (enligt avsnitt 4-5) bör åklagaren, oavsett utlänningens anknytning till Sverige, som regel framställa ett utvisningsyrkande.

Vid ett utvisningsyrkande ska domstolen särskilt beakta utlänningens levnadsomständigheter, betydelsen av att utlänningen har barn i Sverige, utlänningens övriga familjeförhållanden och hur länge utlänningen har vistats i Sverige.

Principen om barnets bästa gäller. Att utlänningen har underåriga barn i Sverige betyder inte att utvisning är uteslutet, utan motstående intressen kan väga tyngre än barnens behov.

En lång vistelse i Sverige medför inte per automatik att utlänningens anknytning ska anses vara stark.

Schengens informationssystem, SIS (avsnitt 7)

Registrering i SIS innebär som regel ett hinder för utlänningen att komma in i samtliga Schengenstater. Detta utgör inte ett hinder för utvisning men kan vara ett men som domstolen kan beakta vid straffmätningen.

SIRENE-kontoret vid internationella enheten på NOA ansvarar för hanteringen av SIS-registret.

Tiden för återreseförbud (avsnitt 8)

Återreseförbudet ska som regel tidsbegränsas med utgångspunkt i datum för tingsrättens dom.

Flera olika faktorer påverkar återreseförbudets längd. Brottslighetens straffvärde har stor betydelse. I normalfallet bestäms tiden för utvisning till fem år, tio år, 15 år eller obegränsat.

Påverkan på straffmätningen (avsnitt 9)

Vid straffmätningen kan domstolen i skälig omfattning beakta om utlänningen orsakas men till följd av att hon eller han utvisas.

För en utlänning som helt saknar anknytning eller har begränsad anknytning till Sverige kan ett beslut om utvisning normalt inte anses medföra men.

Verkställighetshinder (avsnitt 10)

Det kan föreligga individuella eller generella verkställighetshinder.

Om ett individuellt hinder är bestående bör domstolen inte besluta om utvisning. Vid generella hinder är det oftast inte möjligt för domstolen att bedöma om hindret kommer att bestå vid det tillfälle då utvisningen ska verkställas och huvudregeln bör vara att domstolen förordnar om utvisning.

Åklagaren bör inte yrka utvisning om det endast är aktuellt med ett kortare fängelsestraff och det föreligger verkställighetshinder.

Häktning efter dom (avsnitt 11)

En utlänning kan häktas i samband med dom på den grunden att det finns risk för att utlänningen undandrar sig utvisning.

För häktning på grund av utvisning av den som är under 18 år anses kravet på synnerliga skäl innebära att risken för undandragande ska vara särskilt påtaglig.

Unga lagöverträdare (avsnitt 12)

Barnets bästa ska beaktas, men barnets intresse är inte utslagsgivande.

Samma grundförutsättningar avseende brottsligheten och återfallsrisken gäller för unga lagöverträdare. Det är först i bedömningen av de personliga förhållandena som hänsyn tas till utlänningens ungdom.

Det bör aldrig komma ifråga att utvisa ett barn under 18 år som har sina föräldrar i Sverige.

1 Inledning

Endast svenska medborgare har en grundlagsskyddad rätt att vistas i Sverige.¹ När en utlänning döms för brott av svensk domstol kan hon eller han under vissa förutsättningar utvisas från riket. Bestämmelserna om utvisning på grund av brott finns i utlänningslagen (2005:716).² Den 1 maj 2014 infördes kap. 8 a i utlänningslagen som i huvudsak motsvarar tidigare bestämmelser om utvisning på grund av brott i 8 kap. Den stora förändringen är en uppdelning av förutsättningarna för utvisning av andra utlänningar än EES-medborgare och utvisning av EES-medborgare.³

Syftet med promemorian är att åstadkomma större enhetlighet och effektivitet i åklagarnas handläggning av utvisningsärenden på grund av brott. Vid pågående förundersökning mot en utlänning kan även andra delar av utlänningslagen aktualiseras. Dessa frågor behandlas dock inte i denna promemoria. I denna del hänvisas till RättsPM 2010:5 Verkställighet av avvisnings- och utvisningsbeslut under pågående förundersökning – åklagarens kontakter med Migrationsverket.

Denna rättspromemoria ersätter RättsPM 2013:5 som publicerades i december 2013.

Rättspromemorian inleds med ett flödesschema, en sammanfattning, en kortare inledning (avsnitt 1), följt av ett avsnitt om handläggningen i utvisningsärenden (avsnitt 2) samt en översiktlig genomgång av processuella bestämmelser (avsnitt 3).

Därefter är promemorian disponerad helt med utgångspunkt i det flödesschema som har framtagits för att ge vägledning till åklagaren om förutsättningar för utvisning föreligger i ett enskilt fall (avsnitt 4–5). De siffror som anges i schemats rutor hänvisar till olika avsnitt i promemorian. Det bör observeras att flödesschemat är översiktligt. Texten i rutorna är kortfattad och innehåller inte samtliga de förutsättningar som återges i lagtexten.

I avsnitt 6–12 behandlas bl.a. utlänningens anknytning till Sverige, tiden för återreseförbud och verkställighetshinder. Definitioner av olika uttryck som används i utlänningslagen återfinns sist i promemorian i bilaga 1.

¹ 2 kap. 7 § regeringsformen.

² Prop. 2004/05:170 Ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden och prop. 2004/05:172 Uppehållstillstånd för tribunalvittnen. Se även utlänningsförordningen (2006:97).

³ Lag 2014:198, prop. 2013/14:82.

2 Handläggningen i utvisningsärenden

Åklagaren bör fundera över om utvisning på grund av brott kan vara aktuellt så snart åklagaren handlägger ett ärende där misstänkt person är utlänning.

För att kunna göra en bedömning av utvisningsfrågan bör åklagaren i ett tidigt skede inhämta registerutdrag från Sverige och andra länder efter behov samt i många fall information från Migrationsverket.

Blanketten "Begäran om yttrande från Migrationsverket" återfinns för närvarande i Wåns dokument.

Domstolen har ansvaret för att utreda frågan om verkställighetshinder av ett utvisningsyrkande.

Om utlänningen har barn behöver barnets påverkan av ett eventuellt utvisningsbeslut utredas. Åklagaren har en möjlighet att inhämta ett yttrande från socialnämnden men ytterst är det domstolens ansvar.

Vid hantering av mängdbrott finns inte utrymme att inhämta yttranden från Migrationsverket. Om det finns risk för fortsatt brottslighet bör utgångspunkten vara att åklagaren yrkar utvisning.

Ett yrkande om utvisning bör framställas i stämningsansökan. Åklagaren bör så långt som möjligt undvika att framställa ett utvisningsyrkande under huvudförhandlingen.

I frihetsberövade ärenden bör åklagaren under häktningsförhandlingen uppmärksamma rätten på att frågan om häktning kan bli aktuell och begära att rätten inhämtar yttrande från Migrationsverket och eventuellt yttrande från socialnämnden.

Åklagaren bör ge direktiv till polisen att i de inledande förhören med en frihetsberövad utlänning ställa frågor om utlänningens anknytning till Sverige, eventuella verkställighetshinder vid en utvisning och eventuell tidigare brottslighet.

I detta avsnitt ges rekommendationer hur utvisningsärenden bör handläggas och hanteras ur ett praktiskt åklagarperspektiv och vad åklagaren bör tänka på.

2.1 Misstänkt person är utlänning

I förarbetena har betonats att det är av vikt att frågan om utvisning uppmärksammas så tidigt som möjligt under brottmålsprocessen.⁴ Så snart åklagaren leder en förundersökning/får ett redovisat förundersökningsprotokoll som avser brott som leder till svårare påföljd än böter och där misstänkt är utlänning, bör således åklagaren fundera över om utvisning på grund av brott kan vara aktuellt. Därigenom ges möjlighet att grundligt utreda förutsättningarna för utvisning och eventuella verkställighetshinder.

För att kunna göra en bedömning av utvisningsfrågan bör åklagaren i ett tidigt skede inhämta registerutdrag samt information från Migrationsverket, om det inte bedöms vara onödigt. Vid frihetsberövade ärenden och vid hantering av mängdbrott finns inte samma tid att avvakta underlag från Migrationsverket innan åtal väcks med yrkande om utvisning.

2.2 Inhämta registerutdrag

2.2.1 Utdrag från Sverige

Regelmässigt bör åklagaren inhämta ett svenskt belastningsregisterutdrag för att utröna om utlänningen tidigare lagförts för brott i Sverige.

2.2.2 Utdrag från EU-länder rörande EU-medborgare (ECRIS-utdrag)

Om en EU-medborgare blir aktuell i en brottsutredning i Sverige kan ett EU-registerutdrag (ECRIS-utdrag) inhämtas för att få information om hon eller han dömts för brott i andra medlemsstater. Varje medlemsstat är ansvarig för att ha uppgifter om brottmålsdomar mot sina egna medborgare, både domar meddelade i det egna landet och domar från andra EU-länder.

ECRIS-utdrag inhämtas efter direktiv av åklagaren av polisen. Polismyndigheten har tagit fram en särskild blankett för att beställa ECRIS-utdrag.⁵ Det kan ta upp till tio dagar innan det ges svar på en förfrågan, varför en begäran bör göras så snart som möjligt.

Det finns inte alltid behov av en ECRIS-begäran utan vad avser förfrågan om en EU-medborgare förekommer att polisen gör en s.k. riktad förfrågan till landet ifråga (medborgarskapslandet).

Om ett ECRIS-utdrag eller ett svar från ett enskilt EU-land visar att utlänningen är dömd i ett annat EU-land kan det behövas en europeisk

⁴ Prop. 1993/94:159 s. 21.

⁵ Finns på Rånet under fliken Rättsligt, Övergripande ämnesområden, Internationellt rättsligt samarbete, ECRIS-kriminalregisterutdrag.

utredningsorder för att få ut själva domen, om inte landet självmant lämnar ut domen utan användningsförbehåll.

2.2.3 Utdrag från EU-länder rörande tredjelandsmedborgare

För att fastställa om personer med medborgarskap utanför EU har fällts för brott i andra medlemsstater gäller än så länge samma regler som för inhämtande av registerutdrag från länder utanför EU. Således måste varje enskilt land som det önskas information ifrån kontaktas.

2.2.4 Utdrag från länder utanför EU (IPO-uppgifter)

Information om huruvida utlänningen dömts för brott i länder utanför EU kan erhållas på olika sätt. Under utredningen sker detta enklast genom att polisen kontaktar Nationella operativa avdelningen (NOA), enheten för internationellt polissamarbete (IPO) som har utvecklat kanaler med Interpol i många länder, där information kan fås relativt skyndsamt. IPO kan också ha underrättelseinformation angående den misstänkta utlänningen som kan indikera i vilka länder utlänningen har begått brott.

De svar som IPO erhåller på frågan om en viss person förekommer i ett annat lands brottsregister är regelmässigt försedda med någon form av reservation rörande hur informationen får användas. Vanligt är exempelvis att det anges att informationen inte får användas i ett rättsligt förfarande utan att landet som har lämnat ut informationen först tillfrågas om detta. Ofta möter det inga problem att få ett sådant medgivande. För att skynda på processen bör redan i begäran till IPO anges att informationen är avsedd att användas i domstol. Lämnas inget sådant medgivande, får informationen inte användas. Däremot finns en möjlighet att i förhör med utlänningen under förundersökningen ställa frågor om eventuell tidigare brottslighet.

Finns inga utvecklade kanaler eller inget bemyndigande för polisen i andra länder att lämna ut uppgifterna till att användas i ett rättsligt förfarande, krävs en begäran om rättslig hjälp från det land som meddelat domen.⁶ När det är fråga om utvisning på grund av mindre allvarlig brottslighet, torde det ytterst sällan bli aktuellt att inleda ett sådant förfarande.

2.2.5 Övrig information

Finns misstankar om att utlänningen ingår i en yrkesmässigt kriminell liga som begår brott i fler länder inom Europa, kan det finnas uppgifter rörande detta hos Europol. Även i detta fall bör utredaren i första hand kontakta IPO. Åklagaren kan också vända sig till Migrationsverket, som ofta har

⁶ Se handboken Internationell rättslig hjälp i brottmål.

tillgång till värdefull information rörande personer som reser mellan olika EU-stater i syfte att begå brott.

2.3 Underlag från Migrationsverket

För att kunna ta ställning till om ett utvisningsyrkande ska framställas, behöver åklagaren ha kunskap om vilken status utlänningen har, dvs. under vilka förutsättningar hon eller han befinner sig i Sverige. Även andra omständigheter påverkar bedömningen, till exempel om ett utvisningsbeslut skulle kunna verkställas eller inte. Migrationsverket kan svara på många av dessa frågor.

För att underlätta för åklagaren i kontakten med Migrationsverket finns det en blankett för detta ändamål. Blanketten "Begäran om yttrande från Migrationsverket" återfinns för närvarande (september 2019) i Wåns dokument under "Diverse".⁷ Den fylls i digitalt av åklagaren och bör skickas till Migrationsverket via e-post⁸ så snart det bedöms att en förundersökning – oavsett om avser frihetsberövat ärende eller inte – rörande en utlänning kommer att leda till åtal, om det inte bedöms vara onödigt. Exempel på sådana situationer när det kan anses onödigt kan vara när den misstänkta personen är nordisk medborgare, har styrkt att hon eller han är EU-medborgare eller uppenbart saknar anknytning till Sverige.

De uppgifter som efterfrågas på blanketten är av det slag som Migrationsverket kan besvara omedelbart. Migrationsverket lämnar svar per e-post regelmässigt inom någon arbetsdag. Hanteringen ska inte medföra att åklagarens beslut i ärendet fördröjs.

Exempel på information som kan erhållas från Migrationsverket:

- om utlänningen är okänd för Migrationsverket,
- utlänningens status (flykting, uppehållstillstånd etc.),
- om utlänningen befinner sig i Sverige legalt eller illegalt,
- information angående utlänningens identitet,
- utlänningens vistelsetid i Sverige och
- utlänningens familjemedlemmar.

⁷ På begäran av åklagare ska även Migrationsverket enligt 7 kap. 10 § utlänningsförordningen lämna uppgifter om vad som framkommit om utlänningens familjeförhållanden.

⁸ I anledning av ÅMR 2012:3 har Åklagarmyndighetens it-säkerhetschef godkänt att Migrationsverkets domän "@migrationsverket.se" är godkänd för att per e-post kunna ta emot blanketten som innehåller uppgifter som omfattas av sekretess.

Migrationsverket har dock inte möjlighet att generellt undersöka om en utlänning är registrerad i Schengens informationssystem (SIS), utan sådan information har SIRENE-kontoret vid internationella enheten på NOA. Se mer i avsnitt 7. Inte heller har Migrationsverket regelmässigt tillgång till uppgifter om en utlänning dömts för brottslighet i andra länder, annat än om utlänningen själv lämnat sådana uppgifter.

2.4 Yttrande från Migrationsverket angående verkställighetshinder

Om det kan antas att hinder mot verkställighet av en utvisning föreligger ska domstolen inhämta ett yttrande från Migrationsverket.⁹

En tidigt igångsatt och färdigställd utredning rörande verkställighetshinder kan förkorta häktningstiden mellan åtal och huvudförhandling för den tilltalade, varför åklagaren bör se till att det redan i de inledande förhören med utlänningen ställs frågor angående vad som skulle hända om hon eller han återvände till sitt hemland. Se även avsnitt 2.8.

Även i icke häktade mål finns det fördelar med att åklagaren till domstolen initierar ett yttrande, främst i syfte att undvika situationer där utlänningen först några dagar före huvudförhandlingen eller under själva huvudförhandlingen gör gällande att verkställighetshinder föreligger.

Läs mer om verkställighetshinder i avsnitt 10.

2.5 Yttrande från socialnämnd om barn berörs

Om utlänningen har barn behöver barnets påverkan av ett eventuellt utvisningsbeslut utredas.¹⁰

Socialnämnderna har en skyldighet att bistå åklagaren och rätten med upplysningar huruvida utlänningen har barn i Sverige, om barnens behov av kontakt med utlänningen, hur kontakten har varit och hur den skulle påverkas om utlänningen utvisades.¹¹ Upplysningar om utlänningens familjeförhållande kan också införskaffas genom personutredningen från Kriminalvården och genom yttrande från Migrationsverket.¹²

Åklagaren har således en möjlighet att inhämta ett yttrande från socialnämnden. I stämningsansökan kan även åklagaren uppmärksamma domstolen på behovet av utredning. Högsta domstolen har i NJA 2006 s. 40 uttalat att

⁹ 7 kap. 10 § utlänningsförordningen.

¹⁰ 8 a kap. 2 § första stycket punkten 2 utlänningslagen.

¹¹ 6 § andra stycket (lagen 1994:2041) om särskild personutredning i brottmål.

¹² 7 kap. 10 § utlänningsförordningen.

det ytterst är domstolen som har den särskilda utredningsskyldigheten i utvisningsärenden som berör barn.

En socialnämnd kan behöva åtskilliga veckor på sig för att utföra en utredning, varför en sådan alltid bör vara påbörjad när åtal väcks i häktade mål. Utredningen inhämtas som regel av domstolen, men för att säkerställa att ett tillräckligt underlag hinner införskaffas, bör åklagaren så tidigt som möjligt initiera en sådan utredning. Åklagaren bör i vart fall under häktningsförhandlingen göra rätten uppmärksam på att ett yrkande om utvisning kan komma att framställas. Mot denna bakgrund bör åklagaren se till att den misstänkta utlänningen redan under de inledande förhören tillfrågas om sin anknytning till Sverige.

Se mer under avsnitt 6.2.

2.6 Hantering av mängdbrott

Vid hantering av mängdbrott finns det ofta inte utrymme att inhämta och invänta Migrationsverkets yttrande innan åtal väcks. Eftersom den aktuella brottsligheten vid mängdhantering oftast är av mindre allvarlig art, kommer grunden för ett utvisningsyrkande mestadels att utgöras av risk för fortsatt brottslighet.

Är brottet sådant att utvisning får ske bör utgångspunkten för de åklagare som arbetar med mängdhantering vara att yrka utvisning:

- om det är känt att utlänningen tidigare är dömd för brott i Sverige eller utomlands,
- om brottet/brotten har begåtts kort tid efter ankomsten till Sverige eller
- om brottsligheten tyder på en yrkesmässig verksamhet.

2.7 Yrkande om utvisning i stämningsansökan

Ett yrkande om utvisning bör framställas i stämningsansökan.

Under brottmålsprocessen har åklagaren en viktig roll för att tillförsäkra att mänskliga rättigheter iakttas och att skyddet mot otillbörlig myndighetsutövning upprätthålls. Den enskildes rättssäkerhetsintressen ska tas tillvara.¹³ Att riskera att utvisas från Sverige kan av många utlänningar upplevas som den allvarligaste konsekvensen av brottet. Utlänningen bör få tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sin inställning till utvisningsyrkandet och även kunna

¹³ Se närmare RättsPM 2012:5 Artikel 6 i Europakonventionen.

åberopa egen bevisning i denna del.¹⁴ Åklagaren bör även vara medveten om att rätten i många fall inte kan ta ställning till ett utvisningsyrkande som framförs först vid huvudförhandlingen utan tillgång till utredningar om den tilltalades personliga förhållanden, om varför personen befinner sig i riket och om förekomsten av eventuella verkställighetshinder.

I förarbetena har anförts att under alla förhållanden bör åklagarens ställningstagande till utvisningsfrågan framgå av stämningsansökan. Genom ett sådant förfarande ges den tilltalade möjlighet att utveckla sin talan angående frågan om utvisning och att lägga fram den utredning som hon eller han vill åberopa till stöd för sin inställning.¹⁵

Även om det i sammanhanget ska erinras om att det finns en möjlighet för rätten att vid särskilda skäl besluta om fortsatt huvudförhandling¹⁶ för att kunna inhämta ett yttrande från Migrationsverket, är rekommendationen från Utvecklingscentrum Stockholm att åklagaren så långt som möjligt bör undvika att framställa ett utvisningsyrkande under huvudförhandlingen.

I en situation då åklagaren till exempel av förbiseende i samband med åtal inte har yrkat utvisning (trots att förutsättningarna föreligger) av en tredjelandsmedborgare utan anknytning till Sverige och där det varken föreligger generella eller individuella verkställighetshinder, bör dock åklagaren kunna framställa ett sådant utvisningsyrkande under huvudförhandlingen.

2.8 Häktade mål

I frihetsberövade ärenden bör åklagaren under häktningsförhandlingen uppmärksamma rätten på att frågan om utvisning kan bli aktuell och begära att rätten inhämtar ett yttrande från Migrationsverket, om det inte bedöms onödigt, samt yttrande från socialnämnden om utlänningen har barn i Sverige.

Åklagaren bör ge direktiv till polisen att redan i de inledande förhören med utlänningen ställa frågor om dennes anknytning till Sverige, eventuella verkställighetshinder vid en utvisning och eventuell tidigare brottslighet.

2.8.1 Gränspolisen

Har åklagaren kännedom om att beslut finns om att utlänningen ska avvisas/utvisas från landet och bedömer att det finns risk för att häktningsbeslutet hävs efter huvudförhandlingen, bör gränspolisen underrättas om datum för huvudförhandling. Detta kan lämpligen ske genom direktiv till utredaren.

¹⁴ Jfr artikel 6 i Europakonventionen.

¹⁵ Prop. 1993/94:159 s. 21.

¹⁶ 46 kap. 11 § tredje stycket rättegångsbalken.

3 Processuella bestämmelser

Utvisning utgör en särskild rättsverkan av brottet.

Utvisning på grund av brott beslutas av den domstol som handlägger brottmålet. Tingsrätten kan ta upp utvisningsfrågan ex officio.

Om en åklagare är missnöjd med tingsrättens beslut angående utvisning måste åklagaren överklaga domen själv. Vid fall när åklagaren klagat till den tilltalades nackdel kan åklagaren framställa ett utvisningsyrkande först i hovrätten.

Vid strafföreläggande med villkorlig dom kan inte utvisning användas.

Utvisning är inte en brottspåföljd utan utgör en annan särskild rättsverkan av brottet.¹⁷ Rättsregeln är fakultativ, vilket innebär att domstolen under vissa förutsättningar får utvisa en utlänning som begått brott.

Ett lagakraftvunnet beslut om utvisning på grund av brott kan under vissa premisser upphävas av en migrationsdomstol¹⁸ och omfattas även av bestämmelserna om nåd.¹⁹

3.1 Tingsrätten

Utvisning på grund av brott beslutas av den domstol som handlägger brottmålet.²⁰

Yrkandet om utvisning framställs i stämningsansökan.²¹ Om det kan antas att det finns hinder mot verkställighet av en utvisning ska domstolen inhämta yttrande från Migrationsverket.²² Migrationsverket avger yttrande på grundval av sin kännedom om landet i fråga och situationen där samt de uppgifter om utlänningen som Migrationsverket har.

Åklagaren är i och för sig oförhindrad att framställa yrkandet muntligen först under huvudförhandlingen, men mot detta finns flera betänkligheter. Se närmare under avsnitt 2.7.

¹⁷ Detta fastslogs i utformningen av 1980 års utlänningslag, prop. 1979/80:96 s. 121.

¹⁸ 12 kap. 16 b–d §§ utlänningslagen.

¹⁹ 12 kap. 9 § regeringsformen.

²⁰ 8 a kap. 6 § utlänningslagen.

²¹ I Cåbrarutinen under kategorin Annan talan, Talan om utvisning.

²² 7 kap. 10 § utlänningsförordningen.

Tingsrätten kan även ta upp frågan om utvisning *ex officio*.²³ Så sker dock sällan i praktiken.

3.2 Hovrätten

Hovrätten får, i enlighet med reglerna om *reformatio in pejus*, förlänga tiden för utvisning endast om åklagaren klagat till den tilltalades nackdel.²⁴ Om en åklagare är missnöjd med tingsrättens beslut angående utvisning och anser att utvisning bör ske eller att tiden för återreseförbud bör vara längre måste alltså åklagaren överklaga domen själv.

Har åklagaren klagat till den tilltalades nackdel får hovrätten besluta om utvisning även om åklagaren inte klagat i utvisningsdelen och även om frågan om utvisning inte prövats i tingsrätten.²⁵ Åklagaren kan således i denna situation framställa ett utvisningsyrkande först i hovrätten. Hovrätten är även oförhindrad att i detta fall ta upp frågan om utvisning *ex officio*. Så sker dock inte i praktiken.

Om utvisningen upphävs kan hovrätten skärpa påföljden för att reglera den eventuella strafflindring med stöd av 29 kap. 5 § första stycket punkten 6 brottsbalken som beslutet om utvisning kan ha föranlett i tingsrättens dom. Detta kan göras även om enbart den tilltalade har överklagat.²⁶

3.3 Strafföreläggande samt ändring av påföljd

Eftersom det endast är domstol som får besluta om utvisning, bör åklagare vara uppmärksam på att detta i viss mån kan begränsa möjligheten att använda sig av strafförelägganden med villkorlig dom som påföljd när det gäller utläningar.

I 8 a kap. 7 § utlänningslagen finns även en bestämmelse om beslut om utvisning vid ändring av påföljd enligt 34 kap. brottsbalken. När en domstol med stöd av 34 kap. brottsbalken beslutar att ändra en påföljd som en utläning har dömts till utöver utvisning, får domstolen även meddela det beslut om utvisningen som förändringen av påföljden ger anledning till. Om utläningen ska utvisas även för det nya brottet kan domstolen antingen förlänga tiden för återreseförbudet enligt den tidigare domen eller ersätta det tidigare utvisningsbeslutet med ett nytt som omfattar även det tidigare beslutet.²⁷

²³ I Straffprocessutredningen (SOU 2013:17 s. 262) föreslogs att detta inte längre skulle vara möjligt, men någon lagändring har inte skett.

²⁴ 51 kap. 25 § fjärde stycket rättegångsbalken.

²⁵ NJA 1996 s. 149.

²⁶ Prop. 1993/94:159 s. 20.

²⁷ Wikrén/Sandesjö, Utlänningslagen med kommentarer, tionde upplagan s. 505.

4 Förutsättningar för utvisning med utgångspunkt i brottet

En grundförutsättning är att utlänningen har begått ett brott som kan leda till fängelse och att utlänningen döms till ett svårare straff än böter.

Därutöver krävs risk för fortsatt brottslighet eller att brottsligheten är så allvarlig att utlänningen inte bör få stanna i Sverige.

För risk för fortsatt brottslighet förutsätts i normalfallet att utlänningen lagförts för brott vid minst ett tidigare tillfälle i Sverige eller utomlands. Omständigheterna vid brottsligheten kan också vara sådana att det är befogat att utgå från en återfallsrisk.

Brottet bör normalt ha ett straffvärde om minst ett års fängelse för att brottets allvar ska kunna föranleda utvisning.

Svårare integritetskränkningar mot skyddslösa personer bör tillmätas extra stor betydelse vid bedömningen av brottets allvar.

Redogörelsen i avsnitt 4-5 följer flödesschemat. För att en utlänning ska kunna utvisas från Sverige på grund av brott finns vissa grundförutsättningar som måste vara uppfyllda i förhållande till brottet. Dessa förutsättningar behandlas närmare i detta avsnitt.

4.1 Brottet och straffet

Grundförutsättningen för att åklagaren ska framställa ett yrkande om utvisning är enligt 8 a kap. 1 § utlänningslagen att en utlänning har begått ett brott som kan leda till fängelse och att hon eller han döms till ett svårare straff än böter.²⁸ En tidigare bötesdom kan dock, vid en senare lagföring, få betydelse för bedömningen av risken för fortsatt brottslighet.

Rättspsykiatrisk vård anses vara ett svårare straff än böter, varför utvisning kan ske även vid denna påföljd. Att brottet begåtts under inverkan av en allvarlig psykisk störning ska inte påverka bedömningen i utvisningsfrågan.

²⁸ I 8 a kap. utlänningslagen skiljs på utlänningar som inte är EES-medborgare och utlänningar som är EES-medborgare (infördes genom prop. 2013/14:82). Grundförutsättningarna i 1 § gäller för utvisning av alla utlänningar eftersom det i 5 § första stycket hänvisas till 1 §.

Även i de fall då domstolen undanröjer en tidigare ådömd villkorlig dom eller skyddstillsyn och dömer till annan påföljd kan åklagaren framställa ett utvisningsyrkande.²⁹

I målet där frågan om utvisning uppkommer krävs vidare enligt 8 a kap. 1 § andra stycket utlänningslagen att det kan antas att utlänningen kommer att göra sig *skyldig till fortsatt brottslighet* här i landet (4.2) *eller* att den åtalade *brottsligheten är så allvarlig* att hon eller han inte bör få stanna kvar i landet (4.3).

4.2 Risk för fortsatt brottslighet

Av lagtexten framgår att gärningen ska vara av sådant slag och övriga omständigheter ska vara sådana att det kan antas att utlänningen kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet här i landet. Domstolen får inte fritt spekulera om utlänningens brottslighet, utan ska göra en bedömning av om det föreligger risk för fortsatt brottslighet. Denna bedömning ska baseras på karaktären av den aktuella brottsligheten, och på vad som är känt om utlänningens tidigare uppförande och nuvarande förhållanden.³⁰

Utvisning kan bli aktuell vid seriebrottslighet av mindre allvarligt slag, exempelvis upprepade olovliga körningar, trafiknykterhetsbrott eller ringa stölder, när flera brott är uppe till prövning samtidigt, dock endast under förutsättning att påföljden inte stannar vid böter.³¹

4.2.1 Dokumenterad tidigare brottslighet

I normalfallet krävs att det av registerutdrag, tidigare domar, godkända strafförelägganden, åtalsunderlåtelse eller på annat sätt framgår att utlänningen lagförts för brott vid minst ett tidigare tillfälle, i Sverige eller utomlands.³²

Den tidigare brottsligheten behöver inte vara likartad med den aktuella. Det är tillräckligt att utlänningen visat sig vara brottsbenägen i allmänhet.³³

Se närmare i avsnitt 2.2 angående inhämtande av registerutdrag.

²⁹ Se även 8 a kap. 7 § utlänningslagen.

³⁰ Prop. 1993/94:159 s. 12 och s. 33.

³¹ Prop. 1993/94:159 s. 12.

³² Prop. 1993/94:159 s. 12.

³³ Prop. 1993/94:159 s. 12.

4.2.2 Risk för fortsatt brottslighet utan dokumentation om tidigare brott

Risk för fortsatt brottslighet kan också anses föreligga även utan att detta finns dokumenterat, om omständigheterna vid brottsligheten är sådana att det är befogat att utgå från en återfallsrisk.

Brottslighetens planering och tillvägagångssätt kan visa på förslagenhet och en risk för återfall i brott. Exempel på en sådan brottslighet, som tyder på en yrkesmässig verksamhet som begås i större omfattning, är fickstöld. Fickstöld kan dock inte regelmässigt anses utgöra ett brott som tyder på risk för fortsatt brottslighet. Om endast en gärning föreligger till bedömning kan fickstöld, liksom alla andra brott, vara en engångsföreteelse.³⁴

Andra exempel på situationer då återfallsrisk skulle kunna föreligga:

- då utläningen vistas illegalt i Sverige och lever under oordnade ekonomiska och sociala förhållanden och har begått tillgreppsbrott i en situation där denne helt saknat medel för sitt uppehälle,³⁵
- då domen omfattar flera tillgreppsbrott,³⁶
- om det hos utläningen påträffats gods som tagits i förvar enligt lagen om visst stöldgods m.m.,³⁷
- om utläningen begått brott strax efter, eller i samband med, ankomsten till Sverige eller
- om utläningen begått flera våldsbrott mot närstående.³⁸

4.3 Brottsens allvar

Om en utläning har begått ett allvarligt brott behövs det inte slås fast att det finns risk för fortsatt brottslighet för att utvisning ska få ske. Det är då istället brottets svårhetsgrad som avgör om utvisning kan komma i fråga. Vid bedömningen ska hänsyn tas till den skada, fara eller kränkning som brottet har inneburit för den enskilda eller allmänna intressen.

Möjligheten att utvisa oberoende av återfallsrisk relateras till brottets *straffvärde*. Straffvärdebedömningen enligt 29 kap. 1–3 §§ brottsbalken är att skilja från straffmätningen enligt 29 kap. 4–7 §§ brottsbalken. Som en allmän

³⁴ Prop. 1993/94:159 s. 12 och NJA 1979 s. 153.

³⁵ NJA 1990 s. 293 och NJA 1997 s. 266.

³⁶ NJA 2006 s. 375.

³⁷ NJA 2007 s. 533.

³⁸ "Utvisning och familjevåld" (dom meddelad den 19 juni 2019 av Högsta domstolen i mål B 4150-18). En tidigare ostraffad person som har gjort sig skyldig till flera våldsbrott mot närstående har utvisats på grund av återfallsrisk.

riktlinje har det i förarbetena angetts att brottet normalt bör ha ett straffvärde om minst ett års fängelse för att kunna föranleda utvisning på denna grund.³⁹

Straffvärdegränsen är tänkt att vara en allmän riktlinje. Den är alltså inte absolut. En proportionalitetsbedömning ska göras mellan brottet och de rättsverkningar det får för den enskilde. Som exempel kan det i fråga om en utlänning som kort efter ankomsten hit ger sig in i brottslig verksamhet, vara högst motiverat att utvisa utlänningen, trots att brottsligheten varit av mindre allvarligt slag.

I rättspraxis har dock domstolarna följt straffvärdegränsen om ett år relativt strikt.⁴⁰

Som exempel på sådan allvarlig brottslighet som kan leda till utvisning utan risk för fortsatt brottslighet har i förarbetena nämnts allvarliga vålds- och sexualbrott, narkotikabrott och annan svårare brottslighet.⁴¹

En faktor som bör tillmätas extra stor betydelse vid bedömningen av brottets allvar är om det innefattar svårare integritetskränkningar mot skyddslösa personer, till exempel mot barn.

Det förhållandet att brottet också inneburit ett angrepp på ett utpräglat skyddsintresse kan utgöra skäl att frånga huvudregeln om ett års straffvärde. Exempel på sådana brott som kan anses ha ett utpräglat skyddsintresse är mened och övergrepp i rättssak.⁴²

³⁹ Prop. 1993/94:159 s. 13.

⁴⁰ NJA 2001 s. 464. Straffvärde fängelse i sex månader för grov smuggling. Ej utvisning trots att brottet begåtts i samband med inresa till landet. NJA 2009 s. 559 "Fickstölden". Ej utvisning för grov stöld och försök till grov stöld (fickstölder mot äldre) vid straffvärde fängelse sex månader.

⁴¹ Prop. 1993/94:159 s. 13. Se t.ex. NJA 1996 s. 365. Fråga om utvisning på grund av narkotikabrott när den dömda har familj i Sverige.

⁴² Prop. 1993/94:159 s. 14.

5 Förutsättningar för utvisning med utgångspunkt i utlänningens status i Sverige

Det görs en åtskillnad för utvisning mellan andra utlänningar än EES-medborgare och EES-medborgare.

Hur länge en utlänning har vistats i Sverige och hur gammal utlänningen var när hon eller han kom hit är av betydelse.

Det föreligger ett absolut utvisningsförbud för en utlänning som kom till Sverige före 15 års ålder och som har vistats här i fem år.

För EES-medborgare som har vistats i Sverige i tio år och EES-medborgare som är under 18 år förutsätts att ett utvisningsbeslut är oundgängligen nödvändigt av hänsyn till allmän säkerhet. Det krävs starkare skäl än synnerliga skäl.

En utlänning som är flykting har ett starkt skydd mot utvisning. Utvisning får endast ske om flyktingen har begått ett synnerligen grovt brott och under vissa andra förutsättningar. En utgångspunkt för åklagaren bör vara att brottslighet med straffvärde uppgående till flera års fängelse, i vart fall brott med ett minimumstraff om fängelse i fem år, omfattas.

Alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande har inte flyktingstatus.

För utlänningar med permanent uppehållstillstånd sedan minst fyra år, för varaktigt bosatta sedan minst fem år, för nordiska medborgare och för EES-medborgare med permanent uppehållsrätt krävs synnerliga skäl för utvisning. Synnerliga skäl kan föreligga om brottsligheten har ett högt straffvärde och är av mycket allvarlig art, exempelvis mord och organiserad brottslighet. Åklagaren bör regelmässigt yrka utvisning om brottsligheten har ett mycket högt straffvärde.

Vid utvisning av EES-medborgare uppställs även ett krav på att utvisning sker av hänsyn till allmän ordning och säkerhet. Utlänningens beteende ska utgöra ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse. Restriktiviteten råder men åklagaren bör i varje enskilt fall överväga om ett utvisningsyrkande bör framställas.

Redogörelsen i avsnitt 4-5 följer flödesschemat. Omständigheter som hur länge en utlänning har vistats i Sverige, typ av medborgarskap och om utlänningen är en flykting har betydelse för utvisningsfrågan. Dessa frågeställningar beskrivs närmare i detta avsnitt.

5.1 Utlänning som kom till Sverige före 15 års ålder och har vistats här i fem år

Hinder mot utvisning på grund av brott gäller för den utlänning som har kommit hit som barn och som har fått större delen av sitt liv präglad av förhållandena i Sverige.⁴³ En utlänning som kom till Sverige innan hon eller han fyllt 15 år och som har vistats här sedan minst fem år får enligt 8 a kap. 3 § andra stycket utlänningslagen inte utvisas.

Den angivna vistelsen om minst fem år ska ha tagit sin början i och med utlänningens ankomst hit före 15 års ålder. Tidpunkten vid vilken utlänningen ska ha vistats i Sverige i fem år är tidpunkten för åtalets väckande.

I detta fall föreligger ett *absolut utvisningsförbud*. Situationen är alltså i praktiken densamma som om utlänningen hade hunnit få svenskt medborgarskap. I förarbetena har framhållits att det inte bör komma ifråga att utvisa ett barn under 18 år som har sina föräldrar här i landet.⁴⁴

Information om när utlänningen kom till Sverige finns hos Migrationsverket. Råder det tveksamhet om den misstänktes ålder kan åklagaren vända sig till Migrationsverket, som kan bistå med utredning rörande detta. För frågor kring åldersbedömning hänvisas till RättsPM 2017:4.

5.2 EES-medborgare som har vistats i Sverige i tio år

Ett särskilt starkt skydd råder för EES-medborgare som har vistats i Sverige under de tio närmast föregående åren. De får utvisas endast om beslutet är *oundgängligen nödvändigt av hänsyn till allmän säkerhet* (5.4).⁴⁵

Den relevanta tidpunkten vid vilken utlänningen ska ha uppehållit sig i landet under de föregående tio åren är tidpunkten för beslutet i utvisningsfrågan.

Vid bedömningen om utlänningen vistats i Sverige i tio år ska vägas in om denne under tioårsperioden tillbringat mycket tid i andra länder än Sverige.⁴⁶

⁴³ Prop. 1993/94:159 s. 17.

⁴⁴ Prop. 1993/94:159 s. 15.

⁴⁵ 8 a kap. 5 § andra stycket utlänningslagen med hänvisning till 8 kap. 11 och 14 §§ utlänningslagen.

⁴⁶ EU-domstolen C-145/09 och C-400/12.

Det som i synnerhet ska beaktas är:

- hur länge utlänningen varit borta vid varje tillfälle,
- hur lång den sammanlagda bortavaron varit,
- hur ofta utlänningen har varit borta,
- de skäl som utlänningen har haft för att lämna Sverige och som kan ligga till grund för fastställandet huruvida bortavaron är ett tecken på att centrum för dennes personliga, familjemässiga eller yrkesmässiga intressen har flyttats till annan stat.

Utredning om dessa förhållanden kan ske genom förhör eller genom kontakt med Migrationsverket.

5.3 EES-medborgare under 18 år

Ett särskilt starkt skydd råder för EES-medborgare som är barn. Med barn avses den som är under 18 år.⁴⁷ De får utvisas endast om beslutet är *oundgängligen nödvändigt av hänsyn till allmän säkerhet* (5.4).⁴⁸

Den relevanta tidpunkten vid vilken utlänningen ska vara under 18 år, är tidpunkten för beslutet i utvisningsfrågan.

5.4 Oundgängligen nödvändigt av hänsyn till allmän säkerhet

Enligt det EU-direktiv⁴⁹ som ligger till grund för bestämmelserna i 8 kap. 14 § andra och tredje stycket utlänningslagen, krävs för utvisning att det föreligger "tvingande hänsyn till allmän säkerhet". Med detta menas att det krävs starkare skäl än de som omfattas av begreppet synnerliga skäl (5.11). Utvisning i dessa fall får ske endast om beslutet är *oundgängligen nödvändigt av hänsyn till allmän säkerhet*.

Begreppet "allmän säkerhet" omfattar en stats såväl inre som yttre säkerhet. I första hand avses fall där det föreligger fara för rikets säkerhet eller där utlänningens verksamhet annars får anses allmänfarlig, t.ex. brott enligt 13 kap. brottsbalken och lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.⁵⁰

⁴⁷ 1 kap. 2 § utlänningslagen.

⁴⁸ 8 a kap. 5 § andra stycket utlänningslagen med hänvisning till 8 kap. 11 och 14 §§ utlänningslagen.

⁴⁹ Artikel 28.3 i det s.k. rörlighetsdirektivet; Rådets direktiv 2004/38/EG om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.

⁵⁰ Prop. 2005/06:77 s. 196.

Begreppet "oundgängligen nödvändigt" ska ses i ljuset av proportionalitetsprincipen, vilket medför att utvisning endast ska kunna komma i fråga om detta är nödvändigt för att uppnå det eftersträlvade målet, dvs. att undanröja hotet mot den allmänna säkerheten.⁵¹

I rättspraxis har mord med flera försvårande omständigheter ansetts vara sådan brottslighet där utvisning är oundgängligen nödvändigt för att undanröja ett allvarligt hot mot samhället.⁵² Även grov våldtäkt mot barn har i praxis innefattats i begreppet.⁵³

5.5 Flyktingar

Definitionen av begreppet flykting finns i 4 kap. 1 § utlänningslagen. En utlänning som enligt beslut av Migrationsverket har flyktingstatusförklaring ska anses vara flykting. Det är inte fråga om en presumtion. Något utrymme för domstolen i brottmålsrättegången att göra en annan bedömning finns inte.⁵⁴

En flyktingstatusförklaring kan dock bli inaktuell. Om förhållandena i utlänningens hemland förändrats, kan Migrationsverket återkalla flyktingstatusförklaringen. En sådan omständighet som att utlänningen begår ett synnerligen grovt brott i Sverige kan utgöra ett skäl till att frågan om återkallelse aktualiseras hos Migrationsverket.⁵⁵

Enligt 1951 års flyktingkonvention (Genèvekonventionen) får en fördragslutande stat inte utvisa en flykting som lovligen uppehåller sig på statens område, annat än av skäl som kan hänföras till den nationella säkerheten eller den allmänna ordningen.

Om den åtalade utlänningen har flyktingstatus, har denne ett mycket starkt skydd mot utvisning. En flykting får utvisas endast om:

- hon eller han har begått ett *synnerligen grovt brott* och
- det skulle vara *förenat med allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet* att låta henne eller honom stanna i Sverige *eller*

⁵¹ Prop. 2005/06:77 s. 196.

⁵² Dom meddelad den 8 juli 2013 av Hovrätten över Skåne och Blekinge i mål B 1346-13.

⁵³ Dom meddelad den 1 juli 2019 av Svea hovrätt i mål B 4310-19. EES-medborgare som vistats i Sverige över tio år.

⁵⁴ Wikrén/Sandesjö, Utlänningslagen med kommentarer, tionde upplagan s. 492.

⁵⁵ 4 kap. 5 b § andra stycket utlänningslagen jämfört med 4 kap. 3 § andra stycket utlänningslagen.

- om hon eller han har bedrivit verksamhet som inneburit *fara för rikets säkerhet* och det finns anledning att anta att hon eller han skulle fortsätta sådan verksamhet här.⁵⁶

Det är möjligt att utvisa en flykting som gjort sig skyldig till ett synnerligen grovt brott eftersom verkställighetsförbudet för flyktingar endast är relativt.⁵⁷ Det innebär att om personen inte riskerar sitt liv eller förföljelse av särskilt svår art i sitt hemland, kan en utvisning av en flykting verkställas.

5.5.1 Asylsökande

Är utlänningen asylsökande, innebär detta att dennes status är under utredning hos Migrationsverket. Om åklagaren meddelar ett anhållningsbeslut rörande en utlänning som uppger sig vara asylsökande, bör åklagaren snarast underrätta Migrationsverket om misstanken. Frihetsberövandet utgör ett skäl för Migrationsverket att prioritera ärendet och snabba på asylprocessen.

5.5.2 Alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande

I 4 kap. 2 § utlänningslagen finns definitionen för alternativt skyddsbehövande. Övriga skyddsbehövande definieras i 4 kap. 2 a § utlänningslagen. Alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande har *inte flyktingstatus* och skyddas inte av regleringen i 8 a kap. 2 § andra stycket utlänningslagen om särskilt uppsatta krav för utvisning på grund av brott. Däremot kan alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande till exempel ha beviljats permanent uppehållstillstånd.

Om förutsättningar för utvisning föreligger bör åklagaren yrka utvisning och begära att domstolen inhämtar yttrande från Migrationsverket för att utreda frågan om verkställighetshinder. För alternativt skyddsbehövande torde i de flesta fall föreligga verkställighetshinder och avseende övriga skyddsbehövande kan verkställighetshinder föreligga.

5.6 Synnerligen grovt brott och allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet eller fara för rikets säkerhet

Vad som avses med ett *synnerligen grovt brott* är inte klarlagt. Bestämmelsen bygger på Sveriges åtaganden enligt Genèvekonventionen.⁵⁸ Det finns ett fåtal rättsfall från Högsta domstolen som berör frågan om utvisning av personer

⁵⁶ 8 a kap. 2 § andra stycket utlänningslagen.

⁵⁷ 12 kap. 2 § utlänningslagen.

⁵⁸ Artikel 33.2 i 1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning är ett undantag från principen om non-refoulement. UNHCR har gett ut en handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning.

med flyktingstatus. Högsta domstolen har varit sparsam med analyser kring vad som avses med ett synnerligen grovt brott.

I NJA 1981 s. 1246 utvisades inte en utlänning med flyktingstatus som dömdes för grovt narkotikabrott till fängelse i ett år och tre månader. Högsta domstolen ansåg att det brott som utlänningen gjort sig skyldig till visserligen var mycket allvarligt men likväl inte ett sådant synnerligen grovt brott som krävs enligt lag.

I NJA 1991 s. 203 utvisade Högsta domstolen en utlänning med flyktingförklaring som hade gjort sig skyldig till försök till dråp där det var en ren tillfällighet att målsäganden inte fick livshotande skador. Våldsbrottet ansågs ha så högt straffvärde (straffmättningsvärdet uppgick till fängelse i två år och sex månader efter att hänsyn tagits till det men som utvisningen innebar) att det utgjorde ett sådant synnerligen grovt brott som avses i paragrafen. Även i övrigt ansåg Högsta domstolen att förutsättningarna för utvisning av en utlänning med flyktingförklaring var uppfyllda utan att utveckla detta närmare.

Av intresse är även rättsfallet MIG 2014:20 där Migrationsöverdomstolen beviljade ett tidsbegränsat uppehållstillstånd till en person som ansetts vara i behov av skydd som flykting trots att han dömts av allmän domstol till utvisning på grund av brott. Den brottslighet som mannen gjort sig skyldig till, bl.a. grovt narkotikabrott där påföljden bestämdes till fängelse i två och ett halvt år, bedömdes enligt Migrationsöverdomstolen inte vara synnerligen grova i utlänningslagens mening.

Enligt Utvecklingscentrum Stockholms uppfattning bör mot bakgrund av ovanstående en utgångspunkt för åklagaren vara att brottslighet med straffvärde uppgående till flera års fängelse, i vart fall brott med ett minimumstraff om fängelse i fem år,⁵⁹ omfattas av begreppet synnerligen grovt brott. Brottets rubricering och integritetskränkande inslag borde också kunna vägas in i bedömningen. Hur åklagaren argumenterar inför domstolen i denna del har stor betydelse.

Genom att begå ett synnerligen allvarligt brott har utlänningen många gånger generellt visat att dennes kvarstannande i riket skulle innebära *allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet*. Utlänningens personliga förhållanden, de närmare omständigheterna vid brottet och eventuell tidigare brottslighet bör dock vägas in i bedömningen.

En utlänning med flyktingförklaring får också utvisas om utlänningen i Sverige eller utomlands har bedrivit verksamhet som har inneburit *fara för rikets säkerhet* och det finns anledning att anta att hon eller han skulle fortsätta med

⁵⁹ Exempelvis synnerligen grov misshandel, grov våldtäkt och grovt rån. Se även prop. 2016/17:108 Straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott.

sådan verksamhet här. Bestämmelser om utvisning av hänsyn till rikets säkerhet och på grund av befarad brottslighet enligt lagen (2003:148) om straff för terroristbrott finns i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

5.7 Permanent uppehållstillstånd

En utlänning som har vistats i Sverige med permanent uppehållstillstånd (PUT) sedan minst fyra år får utvisas endast när det finns *synnerliga skäl* (5.11) för det.⁶⁰

Den relevanta tidpunkten vid vilken utlänningen ska ha vistats med permanent uppehållstillstånd sedan minst fyra år är dagen för åtals väckande.

Ett beslut om permanent uppehållstillstånd kan återkallas av Migrationsverket om utlänningen medvetet lämnat oriktiga uppgifter eller förtigit omständigheter som har varit av betydelse för att få tillståndet. Förfarandet är även straffbart enligt 20 kap. 6 § utlänningslagen. Om det under utredningen påträffas ID-handlingar eller om det på annat vis framkommer uppgifter som tyder på att utlänningens identitet kan ifrågasättas, bör åklagaren snarast underrätta Migrationsverket om detta.⁶¹

5.8 Varaktigt bosatta

En utlänning som har varit bosatt i Sverige sedan minst fem år åtnjuter ett särskilt skydd mot utvisning och får utvisas endast när det finns *synnerliga skäl* (5.11) för det.⁶²

Den relevanta tidpunkten vid vilken utlänningen ska ha varit bosatt i Sverige sedan minst fem år är dagen för åtals väckande.

Att utlänningen vistats olovligen i Sverige medför inte att hon eller han ska anses ha varit bosatt här.⁶³

⁶⁰ 8 a kap. 3 § första stycket första ledet utlänningslagen.

⁶¹ Generalklausulen i 10 kap. 27 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) kan många gånger åberopas i denna situation för att kunna lämna en sekretessbelagd uppgift till en annan myndighet.

⁶² 8 a kap. 3 § första stycket andra ledet utlänningslagen.

⁶³ NJA 2007 s. 425. Tidigare dömd till utvisning som trotsat förbudet och återvänt. Dömd sex gånger för olovlig vistelse i riket. Ansågs inte varaktigt bosatt i riket, trots att det gått 20 år sedan han första gången bosatte sig i Sverige.

5.8.1 Varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare

Genom EU-direktivet om varaktigt bosatta⁶⁴ tillkom en ny kategori av utlänningar i lagstiftningen, benämnd varaktigt bosatt tredjelandsmedborgare.⁶⁵

En varaktigt bosatt tredjelandsmedborgare är en utlänning som sökt och av Migrationsverket beviljats ställning som varaktigt bosatt tredjelandsmedborgare. För att beviljas sådan ställning krävs att personen i fråga har vistats utan avbrott i Sverige under minst fem år och vid tiden för ansökan uppfyller vissa kriterier, i första hand ett krav på att kunna försörja sig.

Tredjelandsmedborgare som har beviljats ställning som varaktigt bosatta i ett annat EU-land, och deras familjemedlemmar, kan beviljas ställning som varaktigt bosatta även i Sverige, trots att de inte har bott här i fem år. Detta sker genom ansökan hos Migrationsverket. Om sådan ansökan inte görs, och utlänningen begär ett brott där frågan om utvisning blir aktuell, ska utlänningen betraktas som en EES-medborgare som befinner sig i landet på turistvisum.

Enligt direktivet får beslut om utvisning av en person med ställning som varaktigt bosatt tredjelandsmedborgare och deras familjemedlemmar ske endast om hon eller han utgör ett reellt och tillräckligt allvarligt hot mot allmän ordning eller säkerhet. Det finns dock inte någon särskild reglering i utlänningslagen som skydd för rättsfiguren varaktigt bosatt tredjelandsmedborgare, utan det har, i likhet med vad som gäller för EES-medborgare utan permanent uppehållsrätt, ansetts att den svenska utlänningslagen ger ett skydd mot utvisning som motsvarar vad som ska gälla enligt direktivet.⁶⁶

5.9 Nordiska medborgare

En medborgare i ett annat nordiskt land som har varit bosatt i Sverige sedan minst två år får utvisas endast när det finns *synnerliga skäl* (5.11) för det.⁶⁷

Den relevanta tidpunkten vid vilken utlänningen ska ha varit bosatt i Sverige sedan minst två år är dagen för åtals väckande.

⁶⁴ Direktiv 2004/38/EG. Se prop. 2005/06:77.

⁶⁵ 5 a kap. 1 § utlänningslagen.

⁶⁶ Prop. 2005/06:77 s. 149.

⁶⁷ 8 a kap. 5 § tredje stycket utlänningslagen.

5.10 EES-medborgare med permanent uppehållsrätt i Sverige

Permanent uppehållsrätt är en rätt för EES-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige utan tidsbegränsning. En sådan rätt fås efter laglig vistelse i Sverige utan avbrott under minst fem år.⁶⁸

I 8 a kap. 5 § andra stycket utlänningslagen som reglerar förutsättningarna för utvisning av EES-medborgare och deras familjemedlemmar anges att det som föreskrivs i 2–4 §§ i fråga om utvisning enligt 1 § även gäller vid utvisning av en EES-medborgare.

En EES-medborgare som har permanent uppehållsrätt och dennes familjemedlemmar får således utvisas endast om det finns *synnerliga skäl* (5.11) för det.⁶⁹

Den relevanta tidpunkten vid vilken utlänningen ska ha haft permanent uppehållsrätt är tidpunkten för beslutet i utvisningsfrågan.

5.11 Synnerliga skäl för utvisning

Synnerliga skäl kan föreligga om brottsligheten har ett högt straffvärde och är av mycket allvarlig art.

Som exempel på sådan allvarlig brottslighet nämns i förarbetena:

- brott mot person, såsom mord och dråp samt brott som medför svåra integritetskränkningar,
- organiserad brottslighet, där gärningspersonen systematiskt med olika metoder skaffar sig själv en ekonomisk vinning på enskildas eller på samhällets bekostnad och
- brott som medför stora skadeeffekter, t.ex. grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling.⁷⁰

Uppräkningen ovan ska inte betraktas som uttömmande. Vidare måste omständigheterna i det särskilda fallet alltid beaktas.

Vid bedömningen ska beaktas å ena sidan arten och omfattningen av brottsligheten, å andra sidan utlänningsens levnads- och familjeförhållanden, längden av den tid hon eller han vistats i Sverige liksom den anknytning

⁶⁸ 3 a kap. 6 § utlänningslagen.

⁶⁹ 8 a kap. 5 § andra stycket utlänningslagen med hänvisning till 8 a kap. 3 § första stycket utlänningslagen.

⁷⁰ Prop. 1979/80:96 s. 63.

utlänningen har överhuvudtaget. Vid bedömningen kan även vägas in den brottslighet som utlänningen tidigare gjort sig skyldig till.

Har brottsligheten ett mycket högt straffvärde bör utvisning regelmässigt yrkas om inte speciella omständigheter med styrka talar mot det.

I den mån bedömningen av om synnerliga skäl föreligger blir beroende av anknytningsfrågan, bör åklagaren, i alla fall utom de uppenbara, överlåta den bedömningen till domstolen.

Exempel på praxis från Högsta domstolen:

Synnerliga skäl = utvisning	
NJA 1990 s. 526	Grovt narkotikabrott. Fängelse sex år sex månader. 13 år i Sverige. Permanent uppehållstillstånd.
NJA 1991 s. 766	Försök till mord. Fängelse sex år. Fem år i Sverige. Permanent uppehållstillstånd.
NJA 1992 s. 615	Narkotikabrott. Fängelse ett år. Tolv år i Sverige. Permanent uppehållstillstånd. Tidigare dömd.
NJA 1993 s. 68	Grovt sexuellt utnyttjande av underårig. Fängelse två år sex månader. Varaktigt bosatt i Sverige sedan nio år.
NJA 1997 s. 535	Grovt narkotikabrott. Fängelse två år sex månader. Elva år i Sverige. Tidigare dömd. Permanent uppehållstillstånd.

Ej synnerliga skäl = ej utvisning	
NJA 1991 s. 778	Narkotikabrott. Fängelse fyra mån. Tidigare dömd. 13 år i Sverige. Permanent uppehållstillstånd.
NJA 2005 s. 283	Grovt narkotikabrott. Fängelse fyra år sex månader. Tidigare dömd. 20 år i Sverige. Permanent uppehållstillstånd.
NJA 2009 s. 300	Grov utpressning. Fängelse sex år sex månader. Tidigare dömd. 28 år i Sverige. Permanent uppehållstillstånd.
NJA 2019 s. 316	Våldtäkt. Fängelse två år två månader. Tidigare dömd. Åtta år i Sverige. Permanent uppehållstillstånd.

5.12 EES-medborgare

Genom införandet av 8 a kap. utlänningslagen den 1 maj 2014 regleras förutsättningarna för utvisning på grund av brott av EES-medborgare för sig.⁷¹ I 8 a kap. 5 § utlänningslagen som anger förutsättningarna för utvisning av EES-medborgare och deras familjemedlemmar hänvisas i första och andra stycket till att vad som föreskrivs i 8 a kap. 1–4 §§ också är tillämpligt enligt denna bestämmelse.

Med EES-medborgare avses en utlänning som är medborgare i en EES-stat.⁷² Det skydd mot utvisning som tillkommer en EES-medborgare, tillkommer också de familjemedlemmar som följer med eller i Sverige ansluter sig till en EES-medborgare, oavsett vilket medborgarskap dessa har.

Som familjemedlemmar räknas:

- make eller sambo,
- släktingar i rakt nedstigande led eller dennes make/sambo som är under 21 år eller beroende av dem för sin försörjning,
- släktingar i rakt uppstigande led eller dennes make/sambo som är beroende av dem för sin försörjning eller
- annan familjemedlem som är beroende av EES-medborgaren för sin försörjning eller om det av allvarliga hälsoskäl absolut krävs att EES-medborgaren personligen tar hand om familjemedlemmen.⁷³

Alla unionsmedborgare har rätt att uppehålla sig i en annan EES-stat i tre månader utan annat villkor än en giltig legitimationshandling.⁷⁴ För att få stanna längre tid än tre månader krävs att EES-medborgaren har uppehållsrätt, vilket som regel förutsätter att utlänningen (eller familjemedlem till utlänningen) har tillräckliga medel för sitt uppehälle, arbetar eller studerar. Även en EES-medborgare kan alltså, efter tre månader, befinna sig i Sverige illegalt.

⁷¹ I prop. 2013/14:82 anges att syftet är att förtydliga regleringen för EES-medborgare.

⁷² 1 kap. 3 b § utlänningslagen. Alla EU-medborgare är EES-medborgare.

⁷³ 3 a kap. 2 § utlänningslagen.

⁷⁴ Artikel 6 i rörlighetsdirektivet.

5.13 Utlänningens beteende utgör ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse

Av 8 a kap. 5 § första stycket utlänningslagen följer att en EES-medborgare eller en familjemedlem till en EES-medborgare får utvisas ur Sverige om förutsättningarna som anges i 1 § är uppfyllda *och det sker av hänsyn till allmän ordning och säkerhet*.

Enligt rörlighetsdirektivet får medlemsstaterna begränsa den fria rörligheten för unionsmedborgare och deras familjemedlemmar av hänsyn till allmän ordning och säkerhet. Begreppet allmän ordning och säkerhet ska ges den innebörd som följer av unionsrätten.⁷⁵ Åtgärder som vidtas med hänsyn till allmän ordning eller säkerhet ska överensstämma med proportionalitetsprincipen och uteslutande vara grundade på vederbörandes personliga beteende.

Allmänpreventiva synpunkter får inte läggas till grund för beslutet. Domstolen ska göra en individualiserad bedömning av gärningen och gärningspersonens personliga beteende.

Tidigare straffdomar utgör i sig inte skäl för utvisning.⁷⁶ Att en person återfaller i brott torde dock ofta visa att just den individens personliga uppförande utgör ett hot mot allmän ordning och säkerhet. Är brottsligheten dessutom sådan att den tyder på yrkesmässighet, är detta en mycket stark indikation på att utlänningen kommer att begå nya brott och att hon eller han därmed utgör ett sådant hot som avses.

Eftersom förutsättningarna för utvisning enligt 8 a kap. 1 § utlänningslagen också måste vara uppfyllda är straffvärdegränsen om ett års fängelse utgångspunkten för bedömningen av om det finns skäl för utvisning av en EES-medborgare på grund av brottets allvar. Karaktären av det åtalade brottet saknar betydelse i utvisningsfrågan, men kan naturligtvis påverka bedömningen av om utlänningens personliga beteende utgör ett hot mot ett grundläggande samhällsintresse.

För att en unionsmedborgare ska utvisas måste enligt direktivet dennes personliga beteende utgöra ett *verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse*, vilket i allmänhet innebär ett krav på att det finns en benägenhet hos den berörda personen att uppföra sig på samma sätt även i framtiden.

⁷⁵ Prop. 2013/14:82 s. 76.

⁷⁶ Prop. 2013/14:82 s. 57.

Bedömningen av om medborgarens personliga beteende utgör ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot ska göras vid den tidpunkt då beslutet om utvisning fattas och utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Högsta domstolen har i två avgöranden närmare provat frågan om utvisning av EES-medborgare enligt 8 a kap. 5 § första stycket utlänningslagen.⁷⁷

I NJA 2014 s. 415 "Butiksstölden på Datavägen" åtalades en EES-medborgare för stöld av köttprodukter till ett sammanlagt värde av 2 071 kr. Mannen förekom med två avsnitt i belastningsregistret; dels ett godkänt strafföreläggande avseende stöld med påföljden villkorlig dom, dels en dom för stöld med påföljden fängelse en månad. Han hade varit i Sverige i tre månader och hade ingen anknytning hit. Högsta domstolen konstaterade att brott som innefattar ett angrepp mot äganderätten kan ligga till grund för utvisning av en EES-medborgare. Däremot ansåg Högsta domstolen att stöld i butik av varor till ett inte särskilt högt värde inte kan ses som ett verkligt och tillräckligt allvarligt hot som påverkar ett av samhällets grundläggande intressen och som går utöver den störning av ordningen i samhället som varje lagöverträdelse innebär. Inte heller i förhållande till brottsligheten och till utlännings personliga beteende skulle det vara proportionerligt att utvisa honom. Med beaktande av den restriktivitet som gäller för utvisning av EES-medborgare avsågs utvisningsyrkandet.

I NJA 2018 s. 491 "Smugglingen på M/S Wawel" hade två EES-medborgare gjort sig skyldiga till smuggling respektive grov smuggling och olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor (brottsligheten avsåg bl.a. starksprit, starköl och cigaretter). Straffvärdet uppgick till fyra respektive sju månaders fängelse. Båda var tidigare dömda för samma typ av brottslighet i Sverige och båda saknade anknytning till landet. Högsta domstolen uttalade i p. 16: *"I kravet på att utlännings beteende utgör ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse måste normalt anses ligga dels att det finns starka skäl att anta att det finns en risk för framtida brottslighet, dels att denna brottslighet är av en viss nivå från allvarlighets synpunkt. Dessa båda förutsättningar kan emellertid inte tillämpas helt oberoende av varandra. Exempelvis måste det vid mycket allvarlig brottslighet vara tillräckligt att det föreligger något mindre starka skäl att anta att utlännings kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet än om brottsligheten är mindre allvarlig. Av betydelse för bedömningen är också om risken avser enstaka brott eller upprepad brottslighet."* Högsta domstolen ansåg att bestämmelser som syftar till att styra alkoholkonsumtion indirekt kan anses bidra till att skydda allmän ordning, men ansåg att förutsättningarna för utvisning i detta fall inte var uppfyllda.

⁷⁷ Jfr NJA 2009 s. 559 "Fickstölden" där Högsta domstolen inte utvisade två EU-medborgare. Se även RH 2017:30 (grovt vapenbrott) och RH 2016:79 (överfallsvåldtäkt).

Rättsfallen från Högsta domstolen visar att restriktivitet råder för att utvisa en EES-medborgare, men åklagaren bör i varje enskilt fall utifrån de särskilda omständigheterna överväga om ett utvisningsyrkande bör framställas och överlämnas till rättens prövning.

6 Anknytning till Sverige

Om förutsättningar för utvisning på grund av brott föreligger (enligt avsnitt 4-5) bör åklagaren, oavsett utlänningens anknytning till Sverige, som regel framställa ett utvisningsyrkande.

Vid ett utvisningsyrkande ska domstolen särskilt beakta utlänningens levnadsomständigheter, betydelsen av att utlänningen har barn i Sverige, utlänningens övriga familjeförhållanden och hur länge utlänningen har vistats i Sverige.

Principen om barnets bästa gäller. Att utlänningen har underåriga barn i Sverige betyder inte att utvisning är uteslutet, utan motstående intressen kan väga tyngre än barnens behov.

En lång vistelse i Sverige medför inte per automatik att utlänningens anknytning ska anses vara stark.

Om förutsättningar för utvisning på grund av brott föreligger (enligt avsnitt 4-5) bör åklagaren, oavsett utlänningens anknytning till Sverige, som regel framställa ett utvisningsyrkande.

När en domstol överväger om en utlänning bör utvisas ska den ta hänsyn till utlänningens anknytning till det svenska samhället. Samma hänsynstagande ska tas vid bedömningen av EES-medborgares anknytning.

Domstolen ska särskilt beakta:

- utlänningens *levnadsomständigheter*,
- om *utlänningen har barn i Sverige* och, om så är fallet, barnets behov av kontakt med utlänningen, hur kontakten har varit och hur den skulle påverkas av att utlänningen utvisas,
- utlänningens *övriga familjeförhållanden* och
- *hur länge utlänningen har vistats i Sverige*.⁷⁸

Ju större anknytning till landet som finns, desto allvarligare brottslighet måste föreligga för att utvisning ska kunna ske. Det ska finnas en rimlig proportion mellan brottet och de rättsverkningar som brottet medför.⁷⁹ Utlänningens

⁷⁸ 8 a kap. 2 § första stycket utlänningslagen.

⁷⁹ Prop. 1993/94:159 s. 16.

levnadsomständigheter, familjeförhållanden och anknytning i övrigt till det svenska samhället ska beaktas och vägas mot den aktuella brottsligheten.

6.1 Levnadsomständigheter

Faktorer som påverkar bedömningen av utlänningens anknytning till Sverige kan vara arbetsförhållanden, bostadsförhållanden, innehav av fast egendom⁸⁰ och social anpassning i övrigt, till exempel genom deltagande i föreningsliv.

6.2 Betydelsen av att utlänningen har barn i Sverige

Att utlänningen har barn i Sverige kan vara av stor betydelse för bedömningen av dennes anknytning.⁸¹

Det är barnens behov av sin förälder som ska beaktas, inte utlänningens egen önskan att ha kontakt med sina barn. För att kunna bedöma följderna av en utvisning är en viktig faktor hur kontakten mellan barnet och utlänningen fungerat i tiden före domstolsavgörandet.⁸² För det barn som har en nära kontakt med sin förälder kan en splittring av familjen allvarligt skada barnets hälsa och utveckling.⁸³ Är däremot kontakten mellan barn och förälder sparsam eller obefintlig, bör det faktum att utlänningen har barn i Sverige inte ha någon större inverkan i utvisningsfrågan. En pågående graviditet grundar inte anknytning till Sverige.⁸⁴

I utlänningslagen anges principen om att barnens bästa ska stå i fokus.⁸⁵ Regeln har sin bakgrund i Barnkonventionen⁸⁶ och omfattar alla ärendetyper i utlänningslagen. Att barnets bästa alltid ska beaktas, utredas och redovisas innebär dock inte att det alltid kan vara utslagsgivande när det kolliderar med andra intressen.⁸⁷ I vissa fall, när brottsligheten är mycket allvarlig, får barnets intresse av kontakt med sin förälder stå tillbaka för samhällsintresset av att utlänningen förhindras att begå nya brott i Sverige.

⁸⁰ "Utvisning och familjevåld" (dom meddelad den 19 juni 2019 av Högsta domstolen i mål B 4150-18).

⁸¹ Enligt en rapport från Brå har antalet utvisade med barn minskat, Brå kortanalys 2/2016 s. 29.

⁸² Prop. 2003/04:113 s. 15.

⁸³ NJA 1997 s. 172 Narkotikabrott. Fängelse två månader. Tidigare dömd. Risk för fortsatt brottslighet. Ett underårigt barn. En splittring av familjen skulle allvarligt skada barnets hälsa och utveckling. Ej utvisning.

⁸⁴ NJA 2019 s. 47 I p. 35.

⁸⁵ 1 kap. 10 § utlänningslagen.

⁸⁶ FN:s konvention om barnets rättigheter den 20 november 1989. Från den 1 januari 2020 gäller Barnkonventionen som svensk lag, se prop. 2017/18:186.

⁸⁷ Prop. 1989/90:107 s. 31 f.

Att utlänningen har flera underåriga barn i Sverige med vilka kontakten är god betyder inte att utvisning är utesluten. Motstående intressen kan väga tyngre än barnens behov.⁸⁸

Den omständigheten att brottet riktat sig mot barnen eller sker i familjefären, minskar tyngden av barnens respektive familjens betydelse vid bedömningen av anknytning. Om det finns risk för fortsatt brottslighet riktad mot utlänningens familj bör familjebanden i många fall inte tillmätas någon avgörande betydelse.⁸⁹

Att barnet är så gammalt att det inte på samma sätt som tidigare är beroende av föräldrarna och självständigt kan hålla en kontakt med föräldern i ett annat land påverkar bedömningen,⁹⁰ liksom att barnet vid föräldrarnas frisläppande efter ett långt fängelsestraff kommer att ha uppnått en ålder då det har möjlighet att själv besöka föräldern i hemlandet.

Principen om hänsyn till barnens bästa ska inte tolkas som att utlänningens barn regelmässigt ska anses ha det bäst i Sverige, oavsett språklig, kulturell och nationell bakgrund och tillhörighet. För det fall en utlänning utvisas från Sverige kan det alltså inte sägas att det generellt skulle skada dennes barn i dess psykosociala utveckling att följa med sina föräldrar till ett annat land, i synnerhet inte om det rör sig om hemlandet.⁹¹

För att domstolen ska kunna beakta konsekvenserna av en utvisning för utlänningens barn krävs att den har tillgång till en utredning om barnens situation. Mer om detta i avsnitt 2.5.

6.3 Övriga familjeförhållanden

Utvisningsfrågan ska prövas med beaktande av den skada och olägenhet som kan vållas den utvisades familj. Att utlänningen har egen familj i Sverige, dvs. främst maka, make eller sambo samt egna barn, torde regelmässigt innebära en betydelsefull anknytning, särskilt om de anhöriga är svenska medborgare eller har bott i landet en avsevärd tid.⁹² Nära släktingar i landet kan också bidra till att anknytningen bedöms som stark.⁹³

⁸⁸ NJA 2007 s. 425. Våldtäkt. Fängelse två år. Flera tidigare domar. Fem underåriga barn i Sverige. Utvisning.

⁸⁹ "Utvisning och familjevåld" (dom meddelad den 19 juni 2019 av Högsta domstolen i mål B 4150-18). Se även dom meddelad den 1 juli 2019 av Svea hovrätt i mål B 4310-19.

⁹⁰ NJA 2005 s. 283. Enbart hänsynen till ett 14-årigt barns behov av kontakt med fadern ansågs inte tillräckligt utslagsgivande som skäl för att han skulle undgå utvisning.

⁹¹ Prop. 1996/97:25 s. 249.

⁹² Prop. 1993/94:159 s. 15.

⁹³ NJA 2019 s. 316 "Utlänningens vistelsetid" p. 19.

6.4 Hur länge utlänningen har vistats i Sverige

I de fall utlänningen aldrig har haft en laglig vistelse i landet bör vistelsens längd inte tillmätas någon större betydelse vid bedömningen.

En lång vistelse i Sverige medför inte heller i övrigt med automatik att anknytningen ska anses vara stark.⁹⁴ I NJA 2019 s. 316 "Utlänningens vistelse-tid" p. 20 har Högsta domstolen uttalat att vistelsetidens längd bör ges ökad betydelse allt eftersom tiden går. Det bör även vägas in om utlänningen var mycket ung när hon eller han lämnade sitt ursprungsland.

Faktorer som utlänningens kunskaper i det svenska språket bör påverka bedömningen, liksom om utlänningen har tillbringat stor del av sin tid i Sverige i fängelse eller tidigare varit utvisad på grund av brott. Eventuella kvarvarande band till hemlandet kan också påverka bedömningen.⁹⁵

6.5 Avgöranden från Europadomstolen

Europadomstolen har avgjort ett antal mål rörande huruvida utvisning kan anses utgöra ett brott mot artikel 8 i Europakonventionen (om rätt till skydd för privat- och familjeliv). Bland annat har prövats i vilken mån en utvisning bryter familjebanden, hur kontakt kan upprätthållas från ett annat land via telefon och e-post och om det finns oöverstigliga hinder för familjen att leva i den utvisades hemland.⁹⁶

⁹⁴ NJA 2009 s. 300 "28 år i Sverige".

⁹⁵ Prop. 1993/94:159 s. 15 f.

⁹⁶ Se bl.a. följande mål från Europadomstolen; 265/07, 10606/07, 27319/07.

7 Schengens informationssystem, SIS

Registrering i SIS innebär som regel ett hinder för utlänningen att komma in i samtliga Schengenstater. Detta utgör inte ett hinder för utvisning men kan vara ett men som domstolen kan beakta vid straffmätningen.

SIRENE-kontoret vid internationella enheten på NOA ansvarar för hanteringen av SIS-registret.

Ett beslut om utvisning från Sverige kan för en tredjelandsmedborgare⁹⁷ medföra att registrering sker på den så kallade spärrlistan inom Schengens informationssystem, SIS. Detta har ingen betydelse för frågan om utvisning ska ske eller inte.

Registrering i SIS innebär som regel ett hinder för utlänningen att komma in i samtliga Schengenstater. För den tredjelandsmedborgare som har familj i en annan Schengenstat, kan en SIS-registrering därmed innebära att denne inte får återvända till det land som dennes familj är bosatt i. Denna konsekvens av registreringen utgör inte hinder mot utvisning, men kan vara ett men av sådant slag att det med stöd av 29 kap. 5 § första stycket punkten 6 brottsbalken kan beaktas vid straffmätningen.⁹⁸ Se mer i avsnitt 9.

Varje Schengenstat ansvarar för sina registreringar i SIS. I Sverige finns SIRENE-kontoret vid den internationella enheten på NOA, som ansvarar för hanteringen av registret.

Om den som registreras på spärrlistan har giltigt uppehållstillstånd i någon annan Schengenstat, ska Sverige kontakta den stat som beviljat uppehållstillståndet. I förekommande fall kan den staten besluta att återkalla uppehållstillståndet. Om ingen sådan återkallelse sker, ska Sverige radera registreringen.

En Schengenstat kan dock medge inresa, trots registreringen. Ett sådant tillstånd är begränsad till det egna territoriet, och kan ges om staten finner det nödvändigt av humanitära skäl, i eget intresse eller på grund av internationella förpliktelser.

⁹⁷ Utlänning som inte är medborgare i någon av EU:s medlemsstater eller i någon annan Schengenstat.

⁹⁸ Prop. 2014/15:37 och NJA 2001 s. 500, NJA 2010 s. 592.

8 Tiden för återreseförbud

Återreseförbudet ska som regel tidsbegränsas med utgångspunkt i datum för tingsrättens dom.

Flera olika faktorer påverkar återreseförbudets längd. Brottslighetens straffvärde har stor betydelse. I normalfallet bestäms tiden för utvisning till fem år, tio år, 15 år eller obegränsat.

I 8 a kap. 8 § utlänningslagen regleras återreseförbud. Återreseförbudet ska som regel tidsbegränsas med utgångspunkt i datum för tingsrättsdomen.⁹⁹

I normalfallet bestäms tiden för utvisning enligt följande:¹⁰⁰

Straffvärde	Återreseförbudets längd
< 2 år	5 år
2 år - < 5 år	10 år
5 år - < 8 år	15 år
8 år -	Tidsobegränsat

Flera olika faktorer inverkar på återreseförbudets längd och det finns få vägledande avgöranden från Högsta domstolen som direkt berör denna fråga.¹⁰¹

Omständigheter som, utöver brottets straffvärde, påverkar bedömningen är främst återfallsrisk och samhällsfarlighet. Föreligger det synnerliga skäl för utvisning bör förbudstiden sättas relativt lång.¹⁰²

Hänsyn kan även tas till utlänningsens personliga förhållanden. Om utlänningsen har barn i Sverige kan detta få betydelse även vid bestämningen av tiden för återreseförbudet. Sådan hänsyn till barnets bästa har dock mindre betydelse vid denna bedömning än vid prövningen av själva utvisningsfrågan.

⁹⁹ I NJA 2016 s. 719 "Flyktingpojken's ålder" blev det klargjort att tidpunkten för återreseförbud ska räknas från dagen för underrättens dom och inte överrättens.

¹⁰⁰ Se Borgeke/Månsson, Påföljdspraxis, sjätte upplagan s. 1550.

¹⁰¹ Se bl.a. NJA 1992 s. 615, NJA 2010 s. 592, NJA 2018 s. 150 och NJA 2019 s. 47. I NJA 2018 s. 150 "Lönnfacken I" utvisades två personer på obegränsad tid när de dömdes för synnerligen grov narkotikasmuggling till sju respektive åtta år.

¹⁰² NJA 1992 s. 615. Narkotikabrott. Ett års fängelse. Synnerliga skäl för utvisning. Tiden för återreseförbud bestämdes till tio år.

Varaktigheten av ett återreseförbud bör inte bestämmas så att tiden går ut endast en kortare tid efter att utlänningen frigges från sitt fängelsestraff, eftersom utvisningen då framstår som meningslös.¹⁰³

Förbud utan tidsbegränsning bör ske främst i samband med särskilt allvarlig brottslighet eller i fråga om utlänningar som tidigare har begått mycket allvarliga brott.¹⁰⁴ Även i fall där en utlänning kommit till landet enbart i syfte att begå allvarliga brott eller där utlänningen genom sin inresa i landet brutit mot ett tidigare meddelat utvisningsbeslut och begår nya brott i riket, bör ett tidsobegränsat återreseförbud kunna meddelas.

Vad gäller unga lagöverträdare, se avsnitt 12.

¹⁰³ Prop. 1993/94:159 s. 25.

¹⁰⁴ Prop. 1979/80:96 s. 101.

9 Påverkan på straffmätningen

Vid straffmätningen kan domstolen i skäligen omfattning beakta om utlänningen orsakas men till följd av att hon eller han utvisas.

För en utlänning som helt saknar anknytning eller har begränsad anknytning till Sverige kan ett beslut om utvisning normalt inte anses medföra men.

Ett beslut om utvisning kan innebära ett sådant men för den som utvisas att den samlade reaktionen på brottet framstår som orättfärdigt sträng. Domstolen har därför möjlighet att vid straffmätningen enligt *29 kap. 5 § första stycket punkten 6 brottsbalken* i skäligen omfattning beakta om den tilltalade förorsakas men till följd av att hon eller han på grund av brott utvisas ur riket.

Genom en lagändring 2015 ska domstolen inte enbart beakta det men som en utvisning från Sverige i sig kan innebära utan även annat men som följer av utvisningen, t.ex. att utlänningen blir utestängd från andra Schengenstater.¹⁰⁵

Att utvisas ur riket anses innebära ett men för den som har en anknytning till Sverige. För den som helt saknar anknytning eller har en begränsad anknytning till Sverige kan ett beslut om utvisning normalt sett inte anses medföra men av sådant slag som ska beaktas vid straffmätningen.¹⁰⁶ Anknytningen till såväl Sverige som anknytningen till övriga stater som ingår i Schengensamarbetet blir av betydelse för en tredjelandsmedborgare som utvisas ur ett EU-land och registreras på SIS spärlista.¹⁰⁷

Den påföljdslättnad som utlänningen erhållit på grund av utvisningsbeslutet i en lagakraftvunnen dom, kan inte ändras om det i efterhand upptäcks att utvisningen inte kan verkställas. Känner åklagaren till att det föreligger ett generellt verkställighetshinder redan då åtal väcks, bör åklagaren i de flesta fall trots detta framställa ett yrkande om utvisning (mer om detta i avsnitt 10 om verkställighetshinder).

I sammanhanget ska noteras att enligt 8 a kap. 7 § utlänningslagen finns en möjlighet att ändra ett utvisningsbeslut vid ändring av påföljd enligt 34 kap. brottsbalken.

¹⁰⁵ Lagändringen enligt prop. 2014/15:37 var en kodifiering av praxis; NJA 2001 s. 500. Se även NJA 2018 s. 150 "Lönnfacken I".

¹⁰⁶ NJA 1991 s. 255, NJA 1995 s. 448, NJA 2001 s. 500, NJA 2019 s. 47.

¹⁰⁷ NJA 2001 s. 500. Grovt narkotikabrott. Fängelse fem år. Saknade helt anknytning till staterna inom Schengenområdet, varför det vid straffmätningen saknades skäl att beakta konsekvenserna av uppförandet på spärlistan. Se även NJA 2010 s. 592.

Med ledning av praxis har i doktrin framförts att straffreduktionen för utvisningsmen normalt bör vara mellan tio och tjugo procent av straffvärdet vid längre straff, men att nedsättningen vid korta straff bör vara procentuellt större.¹⁰⁸

Exempel från rättspraxis	Strafftid vid utvisning	Strafftid utan utvisning
NJA 1990 s. 526	5 år 6 mån	6 år 6 mån
NJA 1991 s. 766	6 år	7 år
NJA 1991 s. 778	2 mån	4 mån
NJA 1996 s. 365	10 mån	1 år
NJA 1997 s. 158	1 år	1 år 6 mån
NJA 1997 s. 535	2 år	2 år 6 mån
NJA 1998 s. 501	1 år 3 mån	2 år 3 mån
NJA 2005 s. 282	3 år	4 år 6 mån
NJA 2009 s. 300	4 år 6 mån	6 år 6 mån
NJA 2019 s. 47 I	2 år 3 mån	2 år 6 mån
NJA 2019 s. 47 II	4 år 2 mån	4 år 8 mån
NJA 2019 s. 316	1 år 10 mån	2 år 2 mån

¹⁰⁸ Borgeke/Heidenborg, Att bestämma påföljd för brott, tredje upplagan s. 236 f.

10 Verkställighetshinder

Det kan föreligga individuella eller generella verkställighetshinder.

Om ett individuellt hinder är bestående bör domstolen inte besluta om utvisning. Vid generella hinder är det oftast inte möjligt för domstolen att bedöma om hindret kommer att bestå vid det tillfälle då utvisningen ska verkställas och huvudregeln bör vara att domstolen förordnar om utvisning.

Åklagaren bör inte yrka utvisning om det endast är aktuellt med ett kortare fängelsestraff och det föreligger verkställighetshinder.

När domstolen prövar ett utvisningsyrkande ska hänsyn tas till om utlänningen inte kan sändas till ett visst land eller om det annars finns särskilda hinder mot att beslutet verkställs.¹⁰⁹

Om utlänningen vid en utvisning riskerar att utsättas för dödsstraff, kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning eller att sändas vidare till ett land där han skulle vara i sådan fara, får utvisningsbeslutet inte verkställas. Detta förbud är generellt och undantagslöst. Det är ett *absolut verkställighetshinder*.¹¹⁰

Domstolen ska som regel inhämta yttrande från Migrationsverket för att utreda frågan om det föreligger verkställighetshinder vid utvisning. Se mer om detta under avsnitt 2.4.

Till vissa länder, där det till exempel pågår en väpnad konflikt, kan det tillfälligtvis råda verkställighetshinder. Det råder normalt inte hinder för verkställighet till länder inom EES. Inte heller när det gäller utvisningar till USA, Australien och andra liknande rättsstater behöver Migrationsverket tillfrågas angående verkställighetshinder.

10.1 Individuella och generella verkställighetshinder

Högsta domstolen har i tre prejudikat uttalat sig om verkställighetshinder vid utvisning på grund av brott; NJA 2019 s. 47 ”Utvisningsverkställighet I–III”. Högsta domstolen gör en skillnad mellan individuella respektive generella verkställighetshinder.

¹⁰⁹ 8 a kap. 4 § utlänningslagen.

¹¹⁰ 12 kap. 1–3 a §§ utlänningslagen. Jfr förbudet mot tortyr i artikel 3 i Europakonventionen.

Som en allmän utgångspunkt angav Högsta domstolen (p. 25) att när det gäller *individuella verkställighetshinder* bör det i normalfallet redan vid domstillfället kunna konstateras om hindret kommer att bestå under överskådlig tid och således även vid den tidpunkt som utvisningsbeslutet ska verkställas. Om domstolen skulle bedöma att hindret är bestående, bör den inte besluta om utvisning.

När det gäller *generella verkställighetshinder* konstaterade Högsta domstolen (p. 27) att dessa kan ha olika orsaker och vara av olika tyngd och det är oftast inte möjligt för domstolen att bedöma om hindret kommer att bestå vid det tillfälle då utvisningen ska verkställas. Huvudregeln bör därför vara att domstolen i sådana situationer ska förordna om utvisning.

Är det fråga om ett kortare fängelsestraff och det av Migrationsverkets yttrande framgår att ett utvisningsbeslut inte skulle gå att verkställa, bör åklagaren inte framställa ett yrkande om utvisning.

Om någon utredning av det individuella skyddsbehovet inte har gjorts hos Migrationsverket, har domstolen att utifrån utlänningens egen berättelse bedöma om hon eller han löper sådana risker som anges i 12 kap. 1–3 §§ utlänningslagen. Åklagaren bör i dessa situationer som regel göra gällande att blotta påståendet att utlänningen tillhör en sådan samhällsgrupp som riskerar förföljelse i hemlandet inte ska medföra att det anses utrett att hinder för verkställighet föreligger.

Beslutar domstolen om utvisning och det vid en senare prövning hos Migrationsverket skulle framkomma att den dömde ska beviljas uppehållstillstånd i Sverige som flykting eller annan skyddsbehövande, kan en migrationsdomstol upphäva utvisningsbeslutet.

11 Häktning efter dom

En utlänning kan häktas i samband med dom på den grunden att det finns risk för att utlänningen undandrar sig utvisning.

För häktning på grund av utvisning av den som är under 18 år anses kravet på synnerliga skäl innebära att risken för undandragande ska vara särskilt påtaglig.

Av bestämmelsen i 24 kap. 21 § andra stycket rättegångsbalken framgår att bestämmelsen om häktning i samband med dom kan tillämpas även i de fall det finns risk för att den misstänkta personen undandrar sig utvisning.

Om rätten har beslutat om utvisning får den förordna att utlänningen ska kvarbli i häkte trots att det för brottet inte är föreskrivet fängelse ett år, en situation som dock sällan torde förekomma.

Häktning på denna grund får ske till dess att domen vinner laga kraft – inte till dess att utvisningsbeslutet kan verkställas.¹¹¹

Någon möjlighet att före dom häkta en utlänning på den grunden att hon eller han kan komma att utvisas, finns inte.

11.1 Häktning och utvisning av den som är under 18 år

I bedömningen av om en person under 18 år bör vara häktad krävs enligt 23 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare att det finns synnerliga skäl. Bestämmelsen ska dock inte ges samma innebörd när det ska prövas om häktning bör ske för att säkerställa verkställighet av ett utvisningsbeslut. I dessa fall anses kravet på synnerliga skäl innebära att risken för undandragande ska vara särskilt påtaglig och att olägenheterna av att utvisningsbeslutet inte kommer att verkställas, är betydande.¹¹²

¹¹¹ NJA 1995 s. 268.

¹¹² Dom från Hovrätten över Skåne och Blekinge i mål B 1687-12. Se även dom från Hovrätten för Övre Norrland i mål B 740-09.

12 Unga lagöverträdare

Barnets bästa ska beaktas, men barnets intresse är inte utslagsgivande.

Samma grundförutsättningar avseende brottsligheten och återfallsrisken gäller för unga lagöverträdare. Det är först i bedömningen av de personliga förhållandena som hänsyn tas till utlänningens ungdom.

Det bör aldrig komma ifråga att utvisa ett barn under 18 år som har sina föräldrar i Sverige.

Är den misstänkta utlänningen under 18 år är hon eller han att betrakta som ett barn, varför principen om barnets bästa i 1 kap. 10 § utlänningslagen ska beaktas. Detta innebär inte att barnets intresse ska vara utslagsgivande, men det ska vägas mot andra, motstående, intressen.

I rättspraxis har domstolarna vid bedömningen av om utvisning får ske ställt samma krav på brottsligheten och återfallsrisken för ungdomar som för vuxna.¹¹³ Det är först i den efterföljande bedömningen rörande de personliga förhållandena som hänsyn tas till utlänningens ungdom. Anknytningen till hemlandet får då en avgörande betydelse. Har ungdomen en stark anknytning till hemlandet med släkt eller anhöriga som utgör ett pålitligt socialt nätverk där, finns goda förutsättningar för ungdomen att återvända dit. Barns behov av kontakt med sina föräldrar ska dock alltid beaktas och det bör aldrig komma ifråga att utvisa ett barn under 18 år som har sina föräldrar i Sverige.¹¹⁴

Villkorlig dom och utvisning är en lämplig kombination för unga lagöverträdare som vistas tillfälligt i landet och har begått brott av begränsad svårhetsgrad.

Utvisning kan vidare komma i fråga både vid ungdomstjänst och ungdomsvård, även om det inte är vanligt förekommande.

Det faktum att utlänningen är under 18 år kan även i viss mån komma att påverka tiden för återreseförbudet. Att utlänningen är under 21 år ska däremot inte ha någon påverkan på bedömningen av återreseförbudets längd.¹¹⁵

Se även avsnitt 11.1 om häktning och utvisning av den som är under 18 år.

¹¹³ Brå analyserar detta närmare i Brå kortanalys 2/2016.

¹¹⁴ Prop. 1993/94:159 s. 15.

¹¹⁵ RH 2009:2 och dom meddelad den 18 september 2019 av Göta hovrätt i mål B 2699-19.

Bilaga 1 Definitioner

Nedan återges en förenklad beskrivning av vissa begrepp som återfinns i utlänningslagen.

Asyl

Ett samlingsbegrepp för skyddsbehov. När en person ansöker om asyl prövas hans/hennes skyddsbehov enligt reglerna för flyktingar, alternativt övrigt skyddssökande.

Statusförklaringar

Migrationsverkets bedömning av en utlännings skyddsbehov kallas statusförklaring. Vilken status utlänningen har bör klargöras genom kontakt med Migrationsverket tidigt under förundersökningen, dels för att underlätta åklagarens bedömning i utvisningsfrågan, dels för att ge Migrationsverket tid att utreda om det föreligger hinder mot verkställighet av en utvisning.

Statusförklaringar kan återkallas. Om åklagaren under förundersökningen får information som tyder på att en statusförklaring är felaktig eller inte längre gällande, till exempel på grund av att utlänningen vistats i hemlandet eller förefaller vara av en annan nationalitet än den uppgivna, bör åklagaren – i den mån sekretessen inte hindrar detta – dela den informationen med Migrationsverket.

Flykting

Flykting kallas en utlänning som befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att han eller hon känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp, och inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, begagna sig av detta lands skydd (4 kap. 1 § utlänningslagen).

Den som har flyktingstatus skyddas mot utvisningen av regleringen i 8 a kap. 2 § andra stycket utlänningslagen.

Alternativt skyddsbehövande

Alternativt skyddsbehövande kallas en utlänning som i andra fall befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att det finns grundad anledning att anta att utlänningen vid ett återvändande till hemlandet skulle löpa risk att straffas med döden eller att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, eller som civilperson löpa en allvarlig och personlig risk att skadas på grund av urskillningslöst våld med anledning av en yttre eller inre väpnad konflikt, och

utlänningen inte kan, eller inte vill begagna sig av hemlandets skydd (4 kap. 2 § utlänningslagen).

Alternativt skyddsbehövande har inte flyktingstatus och skyddas inte av regleringen i 8 a kap. 2 § andra stycket utlänningslagen. Däremot torde det i de flesta fall föreligga verkställighetshinder.

Övrig skyddsbehövande

Övrig skyddsbehövande kallas en utlänning som i andra fall befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att hon eller han behöver skydd på grund av en yttre eller inre väpnad konflikt eller på grund av andra svåra motsättningar i hemlandet känner välgrundad fruktan att utsättas för allvarliga övergrepp, eller inte kan återvända till sitt hemland på grund av en miljökatastrof (4 kap. 2 a § utlänningslagen).

Övriga skyddsbehövande har inte flyktingstatus och skyddas inte av regleringen i 8 a kap. 2 § andra stycket utlänningslagen. Verkställighetshinder kan föreligga, dock inte i samma utsträckning som för alternativt skyddsbehövande.

Uppehållstillstånd

Ett tillstånd att vistas i Sverige under viss tid.

Permanent uppehållstillstånd

Ett tillstånd att vistas i Sverige utan tidsbegränsning

Uppehållsrätt

En rätt för EU/EES-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige i mer än tre månader utan uppehållstillstånd.

Permanent uppehållsrätt

En rätt för EES-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige utan tidsbegränsning. Fås efter laglig vistelse i Sverige utan avbrott under minst fem år.

Tredjelandsmedborgare

En utlänning som inte är medborgare i en EU/EES-stat eller i Schweiz.

Varaktigt bosatt tredjelandsmedborgare

En utlänning som sökt och beviljats ställning som varaktigt bosatt tredjelandsmedborgare och har vistats utan avbrott i Sverige under minst fem år.

EU/EES-medborgare/unionsmedborgare

En person som är medborgare i en medlemsstat i EU eller i en stat som omfattas av EES-avtalet.

Det skydd mot utvisning som tillkommer en EU/EES-medborgare tillkommer också de familjemedlemmar som följer med eller ansluter sig till EU/EES-medborgaren.

Som familjemedlemmar räknas:

- make eller sambo,
- släktingar i rakt nedstigande led eller dennes make/sambo som är under 21 år eller beroende av dem för sin försörjning,
- släktingar i rakt uppstigande led eller dennes make/sambo som är beroende av dem för sin försörjning, eller
- annan familjemedlem som är beroende av EES-medborgaren för sin försörjning eller om det av allvarliga hälsoskäl absolut krävs att EES-medborgaren personligen tar hand om familjemedlemmen.